

RAPORT **z działalności edukacyjnej** **LASÓW PAŃSTWOWYCH** **w 2009 roku**

**aneks: Edukacja leśna społeczeństwa
w Lasach Państwowych - doskonalenie systemu**

Warszawa 2010

Raport opracowano na podstawie sprawozdań
z 17 regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych,
Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych,
Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie
i Leśnego Banku Genów Kostrzyca

Autor opracowania:
Tadeusz Chrzanowski,
członek Zespołu ds. wspomagania merytorycznego
w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa
w Lasach Państwowych

Opracowanie graficzne i przygotowanie do druku:
SAR „Pomorze” - Marek Abramowicz
Bydgoszcz

Nakład: 700 egz.

ISBN 978-83-88245-97-8

**Państwowe
Gospodarstwo Leśne
LASY PAŃSTWOWE
Dyrekcja Generalna
Lasów Państwowych
w Warszawie**

RAPORT

z działalności edukacyjnej LASÓW PAŃSTWOWYCH w 2009 roku

**aneks: Edukacja leśna społeczeństwa
w Lasach Państwowych - doskonalenie systemu**

Warszawa 2010

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP.....	5
II. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA LASÓW PAŃSTWOWYCH W 2009 ROKU	6
1. Obiekty edukacji leśnej	6
2. Formy edukacji leśnej	6
3. Współpraca w edukacji	9
4. Pracownicy Lasów Państwowych w edukacji leśnej społeczeństwa	10
5. Nadleśnictwo edukacyjne roku 2009	11
6. Inne jednostki Lasów Państwowych w edukacji leśnej społeczeństwa	12
6.1. Regionalna dyrekcja Lasów Państwowych	12
6.2. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych	12
6.3. Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie	13
6.4. Leśny Bank Genów Kostrzyca	14
III. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA LEŚNYCH KOMPLEKSÓW PROMOCYJNYCH (LKP)	14
1. Obiekty edukacji leśnej w Leśnych Kompleksach Promocyjnych	14
2. Formy edukacji leśnej w Leśnych Kompleksach Promocyjnych	15
3. Współpraca i kadra Leśnych Kompleksów Promocyjnych w edukacji leśnej społeczeństwa	16
IV. FINANSOWANIE EDUKACJI LEŚNEJ	18
1. Wydatki Lasów Państwowych na edukację leśną społeczeństwa	18
2. Wydatki Leśnych Kompleksów Promocyjnych na edukację leśną społeczeństwa	18
V. PODSUMOWANIE	20
TABELE DANYCH	22
ANEKS - Edukacja leśna społeczeństwa w Lasach Państwowych - doskonalenie systemu	39
Literatura uzupełniająca	45
ADRESY DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH	47

I. WSTĘP

Edukacja leśna społeczeństwa jest jednym z ważnych zadań realizowanych obecnie przez Lasy Państwowe. Zadanie to wynika z przyjętych w 1997 r. przez polski Rząd założeń „Polityki Leśnej Państwa” oraz „Kierunków rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa...” wprowadzonych do praktyki Zarządzeniem nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 9 maja 2003 roku.

Edukacja leśna społeczeństwa prowadzona przez Lasy Państwowe ma na celu upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środowisku leśnym i zrównoważonej gospodarce leśnej, podnoszenie świadomości w zakresie racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania z darów lasu oraz budowanie zaufania społecznego do działalności zawodowej leśników.

Wspomniane zarządzenie nr 57 wprowadziło do praktyki zawodowej, począwszy od 2004 r., dokument zatytułowany „Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”. Nadaje on działalności edukacyjnej charakter planowy i zobowiązuje jednostki organizacyjne Lasów Państwowych do corocznej sprawozdawczości będącej źródłem danych do niniejszego raportu.

Raport wykonano na podstawie sprawozdań za 2009 rok sporządzonych w 17 regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych (zawierających dane z 431 nadleśnictw, 19 Leśnych Kompleksów Promocyjnych i 17 biur RDLP), Centrum Informacyjnym Lasów Państwowych, Ośrodkiem Kultury Leśnej w Gołuchowie i Leśnym Banku Genów Kostrzyca.

Niniejszy raport jest szóstym tego typu opracowaniem, pierwsze wykonano za 2004 rok. Zawartość merytoryczna kolejnych edycji raportu jest stopniowo wzbogacana, dotyczy to przede wszystkim oddzielnej oceny działalności edukacyjnej Leśnych Kompleksów Promocyjnych i zestawienia wydatków Lasów Państwowych na edukację społeczeństwa. Ponadto w tegorocznym Raporcie zamieszczono aneks pt. „Edukacja leśna społeczeństwa w Lasach Państwowych - doskonalenie systemu”.

Raport nie jest rankingiem, ani klasyfikacją jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych. Jego celem jest pokazanie skali przedsięwzięcia, bogatej i różnorodnej infrastruktury edukacyjnej, sporych nakładów finansowych, a przede wszystkim starań, trudu i wysiłku podejmowanych przez kadry Lasów Państwowych na rzecz udostępnienia lasów i edukacji polskiego społeczeństwa.

II. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA LASÓW PAŃSTWOWYCH W 2009 ROKU

1. Obiekty edukacji leśnej

Lasy Państwowe w edukacji leśnej społeczeństwa wykorzystywały w 2009 r. ponad 5,5 tys. różnorodnych obiektów (tabela 1 na końcu opracowania). Są to ośrodki edukacji leśnej (50 obiektów), wybudowane od podstaw w ostatnich kilkunastu latach, bądź – częściej – wyremontowane i adaptowane na potrzeby edukacji dawne osady leśne, w całości lub wybrane pomieszczenia. Jest to również 239 izb edukacji leśnej, które funkcjonują zarówno jako pojedyncze pomieszczenia w siedzibie nadleśnictwa, leśnictwa, bądź dawnego budynku gospodarczego, jak i osobne, wolno stojące obiekty. Dużą popularnością cieszą się wiaty edukacyjne. Jest tych obiektów 455 i w ciągu ostatnich czterech lat ich liczba uległa podwojeniu. Wiaty budowane na wolnym powietrzu, drewniane, z ławkami i stołami, zaadaptowane, przystosowane do prowadzenia zajęć zazwyczaj z jedną klasą szkolną, są wykorzystywane również w turystyce.

Obiektem najchętniej odwiedzanym przez odbiorców edukacji przyrodniczej są leśne ścieżki edukacyjne, zwane też dydaktycznymi lub poznawczymi. Są to trasy o długości przeważnie 2-4 km, wiodące przez tereny leśne, z kilkoma czasem kilkunastoma przystankami tematycznymi, o bardzo różnorodnym zagospodarowaniu. Ścieżki edukacyjne w Lasach Państwowych tworzone są na większą skalę od 1994 r., kiedy to powołano pierwsze Leśne Kompleksy Promocyjne. Obecnie, praktycznie wszystkie nadleśnictwa Lasów Państwowych mają jedną, niekiedy więcej tras dydaktycznych. Na koniec 2009 r. wykazano w sprawozdaniach ogółem 894 ścieżki przypadające na 431 nadleśnictw. Największe ich zagęszczenie występuje na terenie regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi, Katowicach i Krośnie (tabela 2).

W działalności edukacyjnej nadleśnictw często wykorzystywane są obiekty bezpośrednio związane z gospodarką leśną, w tym 361 szkółek leśnych, 665 wybranych drzewostanów np. nasiennych, zachowawczych, bądź szczególnie interesujących ze względu na bogactwo przyrodnicze. Ważne funkcje edukacyjne pełnią również obiekty niezwiązane z gospodarką leśną, a już z samej swej istoty posiadające walory dydaktyczne, jak rezerваты przyrody (ponad 700 obiektów) oraz dobra kultury i tradycji regionu (blisko 360 obiektów) rozsiadanych na terenach leśnych całej Polski.

2. Formy edukacji leśnej i frekwencja

W działalności edukacyjnej Lasów Państwowych znajduje zastosowanie wiele form: lekcje (zajęcia) tere-

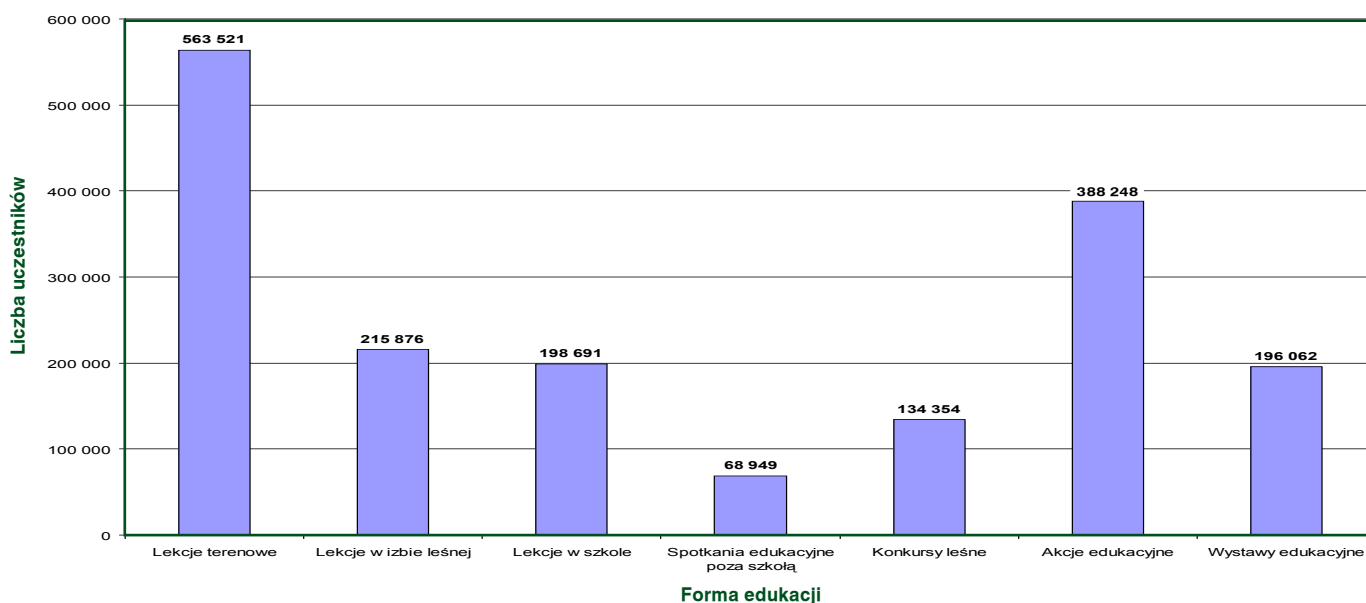
nowe, zajęcia w izbie leśnej, lekcje w szkole, konkursy, akcje edukacyjne, wystawy (wykres 1). Imponująco przedstawia się ogólna liczba uczestników wszystkich form edukacji leśnej. W 2009 r. wyniosła ona blisko 1,8 mln, w tym najwięcej było dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych (w wieku 7-12 lat) oraz dorosłych (powyżej 18 lat), co graficznie pokazano na wykresie 2. Najbardziej popularną formą edukacji leśnej są zajęcia terenowe i wycieczki po lesie z przewodnikiem. W tym przypadku od leśnika-przewodnika wymagana jest nie tylko wiedza merytoryczna, ale również umiejętności pedagogiczne. Lekcje prowadzone są z wykorzystaniem terenowych obiektów edukacyjnych, w tym najczęściej ścieżki dydaktycznej i wybranych powierzchni, takich jak: szkółka leśna, ciekawy drzewostan czy rezerwat przyrody. W 2009 r. przeprowadzono w Lasach Państwowych blisko 14,4 tys. lekcji terenowych i wycieczek z przewodnikiem i uczestniczyło w nich ponad 563 tys. osób (tabela 3 na końcu opracowania).

Z danych liczbowych wynika, że jedno nadleśnictwo w Polsce przeprowadziło w 2009 r. średnio 33 lekcje terenowe (tabela 4.1). Dane te są jednak zróżnicowane regionalnie. Najwięcej takich zajęć odnotowano w nadleśnictwach RDLP w Poznaniu (54), Gdańsku (48), Białymstoku (46) i Szczecinie (45) – patrz wykres 3. Przeciętna frekwencja na zajęciach terenowych wahała się w granicach od 30 (Piła) do nawet 64 osób (Radom).

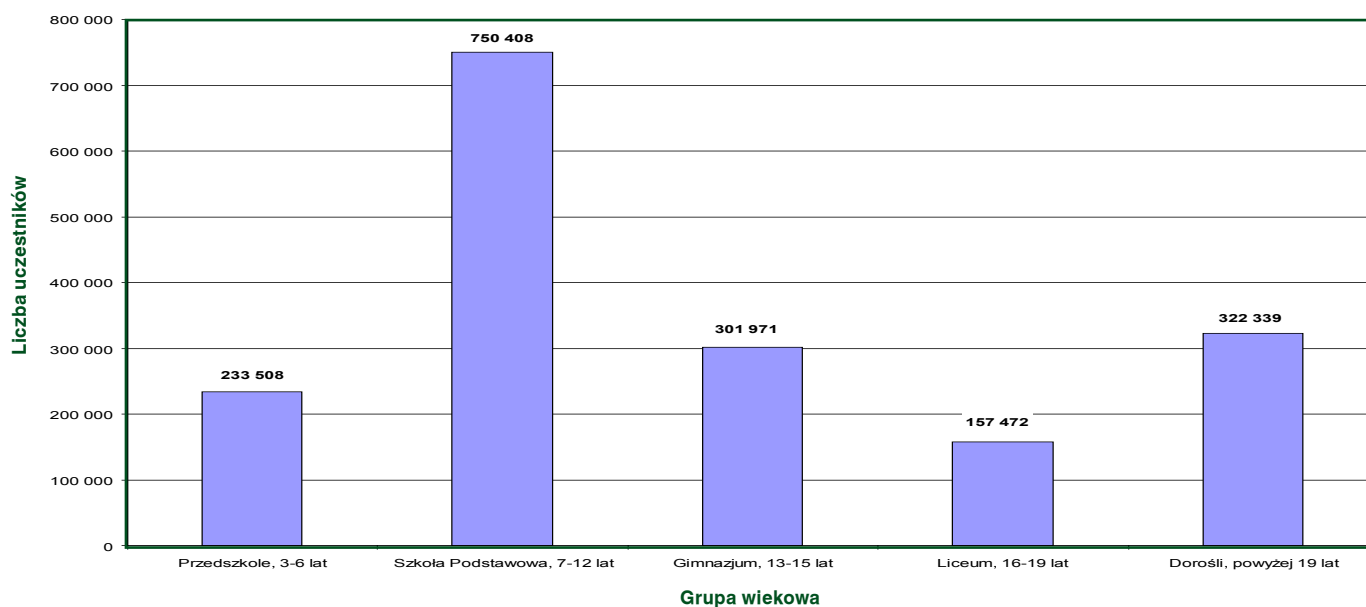
W sprawozdaniach z działalności edukacyjnej nadleśnictw za lata 2006-2009 wyróżnia się „lekcje w izbie leśnej”. Ta forma edukacji zyskuje na znaczeniu. W ostatnich kilku latach obserwowany był dynamiczny przyrost liczby izb leśnych urządzanych w nadleśnictwach i przystosowanych do prowadzenia zajęć. W 2006 r. funkcjonowało w Lasach Państwowych 201 takich obiektów i odbyło się w nich blisko 4,9 tys. lekcji, w których uczestniczyło ogółem ponad 166 tys. osób. W 2009 r. było izb już 239 i odbyło się w nich 6,7 tys. zajęć dla blisko 216 tys. osób (tabela 4.1). Najwięcej zajęć w izbach leśnych przeprowadzono w nadleśnictwach RDLP w Katowicach (przeciętnie 47 na jedno nadleśnictwo) i Szczecinie (26) – patrz wykres 4. Dane te w dużej mierze są skorelowane z liczbą istniejących na terenie wymienionych dyrekcji ośrodków i izb leśnych (tabela 2).

Kolejną ważną formą edukacji leśnej są zajęcia prowadzone przez leśników w szkołach. Najczęściej są to lekcje przyrody, środowiska, bądź biologii o tematyce leśnej np. z zakresu ochrony przeciwpożarowej lasu, ochrony przyrody, gospodarowania zasobami leśnymi Polski i świata. Niekiedy, na lekcjach wychowawczych leśnicy mówią o swoim zawodzie i pracy leśniczego. W skali całego kraju, w 2009 r., leśnicy przeprowadzili

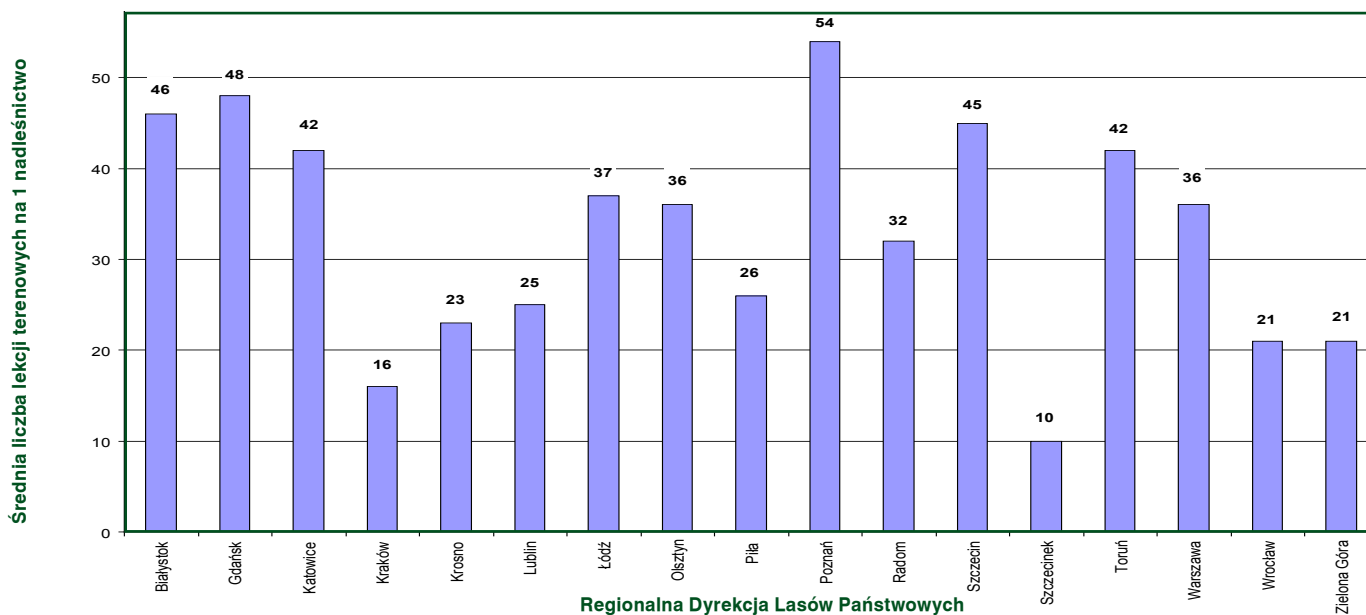
Wykres 1. Formy edukacji w Lasach Państwowych i frekwencja w 2009 roku

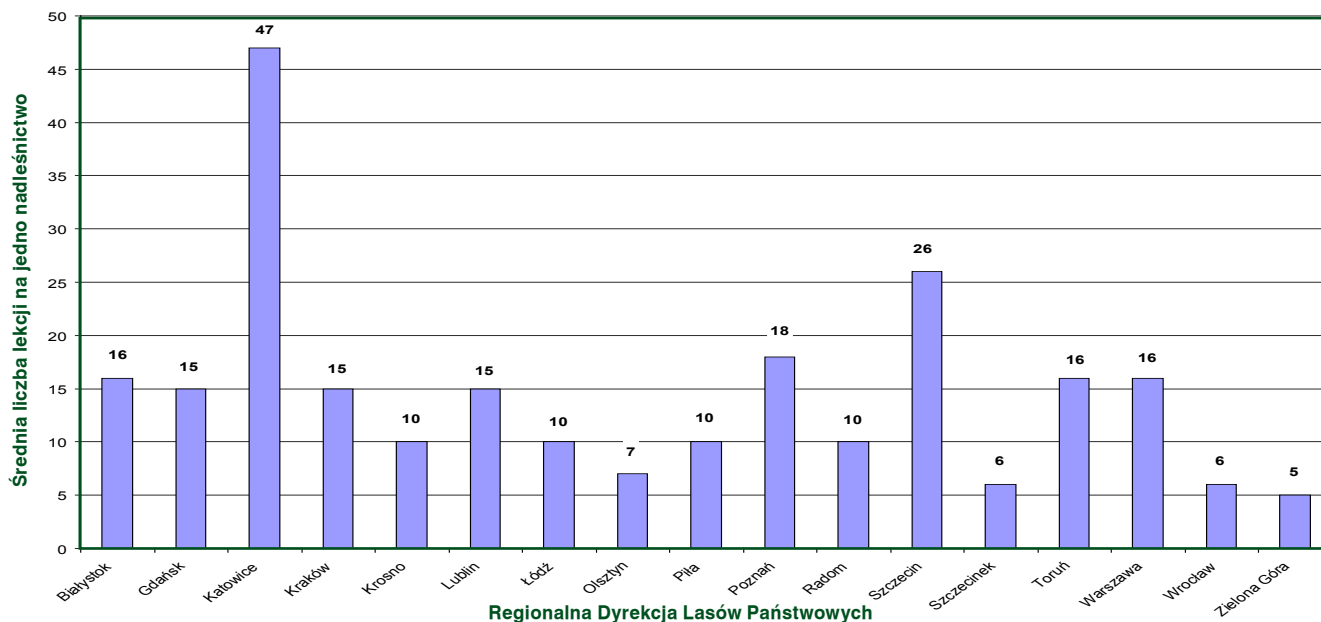
Wykres 2. Uczestnicy edukacji leśnej w Lasach Państwowych wg grup wiekowych w 2009 roku

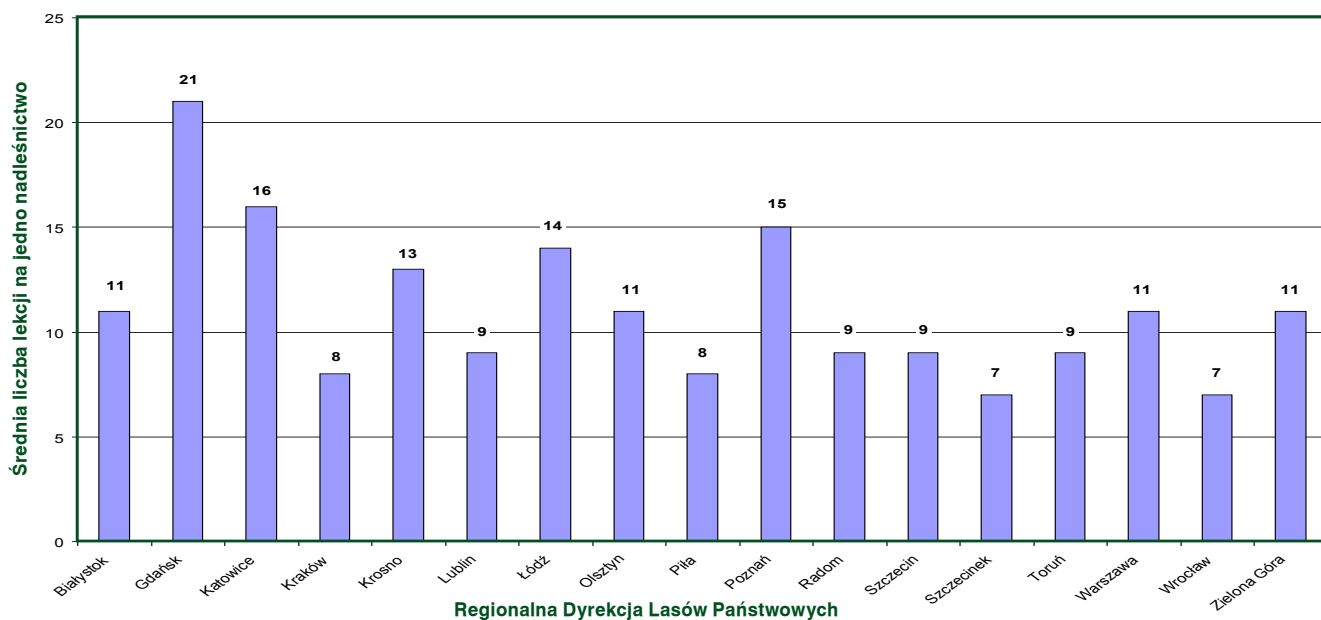
Wykres 3. Lekcje (zajęcia) terenowe w nadleśnictwach w 2009 roku (według RDLP)

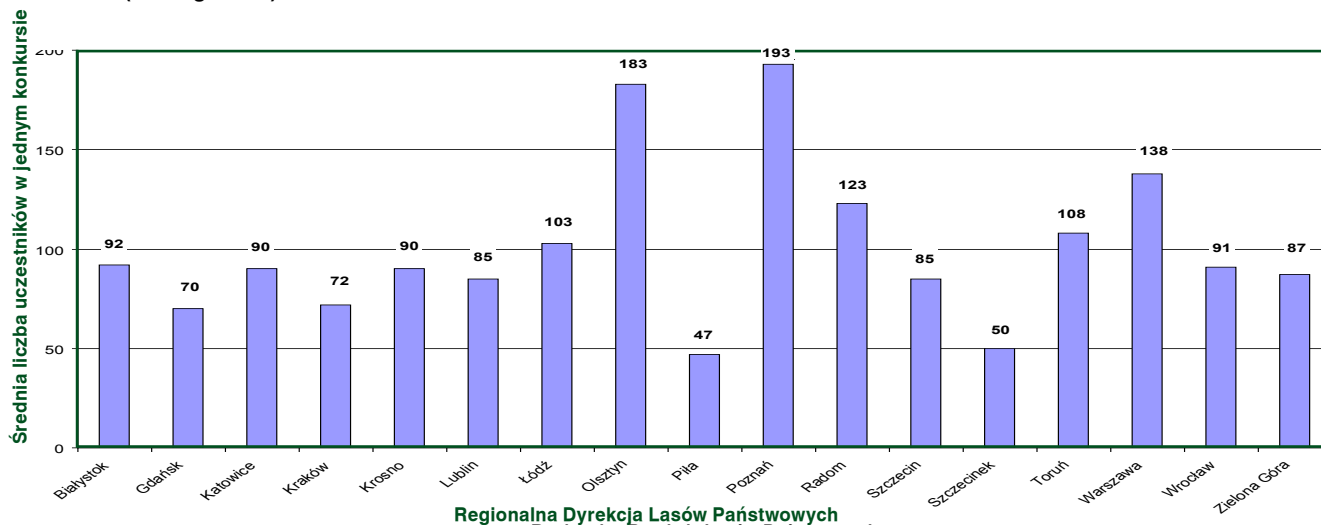
Wykres 4. Lekcja w izbie edukacyjnej nadleśnictwa w 2009 roku (według RDLP)

Wykres 5. Lekcje (zajęcia) w szkole przeprowadzone przez pracowników nadleśnictw w 2009 roku (według RDLP)

Wykres 6. Frekwencja w konkursach (plastycznych, wiedzy leśnej) organizowanych przez nadleśnictwa w 2009 roku (według RDLP)

w szkołach 4,7 tys. lekcji. Najwięcej w szkołach podstawowych i gimnazjach. Uczestniczyło w nich blisko 200 tys. uczniów. Ta forma edukacji jest najbardziej popularna na terenie RDLP w Gdańsku, Katowicach i Poznaniu (wykres 5).

Część wystąpień i prelekcji leśników odbywa się na festynach, imprezach edukacyjnych, jak również na forum samorządowym, na zebraniach wiejskich, na spotkaniach towarzystw i różnych organizacji społecznych. W 2009 r. wykazano 1,6 tys. takich wystąpień, a uczestniczyło w nich łącznie 69 tys. osób (tabela 4.2). Wśród uczestników tej formy edukacji znaczący udział (37,3%) mają osoby dorosłe.

Leśne konkursy plastyczne, fotograficzne, literackie, czy wiedzy przyrodniczo-leśnej cieszą się dużym zainteresowaniem dzieci i młodzieży w wieku szkolnym oraz ich nauczycieli i wychowawców. Dodatkowym magnesem przyciągającym uczestników do tej formy edukacji są nagrody fundowane przez nadleśnictwa lub Fundusze Ochrony Środowiska i innych sponsorów. Są to najczęściej nagrody książkowe, ale czasem również grupowe wyjazdy z leśnikiem na leśną ścieżkę dydaktyczną. W 2009 r. nadleśnictwa przeprowadziły ogółem 1368 konkursów (tabela 4.2), w których udział wzięło ponad 134 tys. osób, głównie uczniów szkół podstawowych (57,4% uczestników). Z danych zawartych w sprawozdaniach wynika, że nadleśnictwa organizowały od dwóch do pięciu konkursów w ciągu roku, przy czym najczęściej ich odbyło się w nadleśnictwach RDLP w Białymstoku i Katowicach. Największą frekwencją cieszyły się natomiast konkursy organizowane na terenie RDLP w Poznaniu, Olsztynie i Warszawie (wykres 6).

Do masowych form edukacji leśnej, czy ogólnie mówiąc – ekologicznej, z ważnymi akcentami wychowawczymi należą różnego rodzaju akcje i imprezy edukacyjne organizowane na terenach leśnych. Wymienić tu można: Dzień Ziemi, Święto Niezapominajki, Sprzątanie Świata (i lasu), Dni Lasu, Święto Drzewa, zimowe dokarmianie zwierząt itp. W 2009 r. nadleśnictwa organizowały, bądź współorganizowały ponad 2,5 tys. takich akcji i imprez, w których uczestniczyło ogółem ponad 388 tys. osób (tabela 4.3). Przeciętnie na jedno nadleśnictwo w kraju przypadało sześć akcji edukacyjnych, chociaż nadleśnictwa RDLP w Radomiu i Poznaniu – zorganizowały ich średnio po dziewięć.

Efektom konkursów plastycznych i fotograficznych organizowanych przez jednostki Lasów Państwowych są niekiedy wystawy nagrodzonych prac. Ponadto, jednostki te również same organizują, bądź wypożyczają wystawy przyrodnicze udostępniane później do zwiedzania społeczeństwu. Ośrodki i izby edukacji leśnej część pomieszczeń przeznaczają na wystawy stałe, np. eksponatów i fotografii, a część na wystawy czasowe, tematyczne, okolicznościowe. Łącznie w 2009 r. nadleśnictwa zorganizowały 490 wystaw, które zwiedziło blisko 200 tys. osób (tabela 4.3). Najwyższą frekwencję odnotowano na wystawach na terenie RDLP w Katowicach, Szczecinie, Białymstoku i Gdańsku.

Pracownicy Lasów Państwowych wielokrotnie angażują się w działalność edukacyjną, którą trudno zaliczyć do powyżej wyliczonych form. Są to np. kon-

sultacje (również w terenie) i udostępnianie materiałów przy pisaniu prac magisterskich i doktorskich, referatów, sprawozdań, raportów. W skali kraju są to setki zdarzeń i kilka tysięcy osób uzyskujących kompetentną informację od leśników. Kolejną formą edukacji zaliczoną w sprawozdaniach do kategorii „inne” jest obsługa własnych stoisk promocyjnych i edukacyjnych Lasów Państwowych na imprezach targowych, festynach, dużych wystawach interdyscyplinarnych itp. Trudno w tym przypadku dokładniej ocenić frekwencję i udział grup wiekowych, jak również faktyczne efekty edukacyjne. Imprezy takie odwiedzane są na ogół przez tysiące, a nawet dziesiątki tysięcy osób. Z szacunkowych danych wynika, że w tego typu działaniach edukacyjnych Lasów Państwowych uczestniczyło w 2009 r. ponad 900 tys. osób (tabela 4.3). W liczbie tej znajduje się grupa, co najmniej kilkunastu tysięcy uczestników konkursów organizowanych na stronach internetowych Lasów Państwowych.

3. Współpraca w edukacji

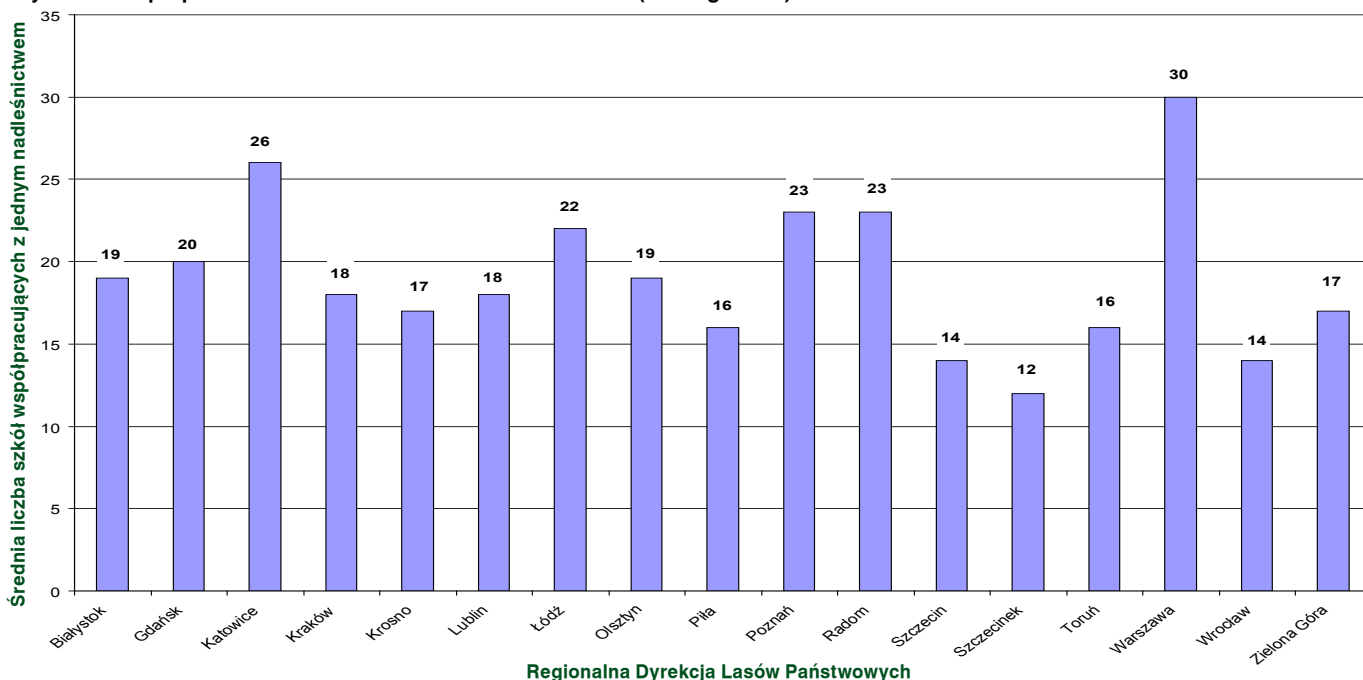
Działalność edukacyjna Lasów Państwowych w dużej mierze opiera się na współpracy z podmiotami, dla których edukacja jest zadaniem statutowym o pierwszorzędym znaczeniu. Są to przede wszystkim szkoły wszystkich poziomów nauczania, ale również ośrodki edukacji ekologicznej, parki narodowe i krajobrazowe, domy kultury i muzea, kościoły, jednostki samorządowe, organizacje pozarządowe, czy w końcu media: prasa, radio i telewizja.

Szkoły i środowisko nauczycielskie są naturalnym partnerem w działalności edukacyjnej Lasów Państwowych. Oferta przygotowana przez nadleśnictwa, często przy udziale nauczycieli, trafia tu na podatny grunt i wprost w zapotrzebowanie szkół realizujących edukację formalną, szczególnie w zakresie przedmiotów przyrodniczych. W 2009 r. nadleśnictwa współpracowały w całym kraju z ponad 8 tys. szkół, podejmując 10,6 tys. wspólnych przedsięwzięć (konkursów, wycieczek do lasu, sprzątania lasu, sadzenia drzewek, dokarmiania zwierząt itp.). Statystycznie, każde nadleśnictwo w kraju współpracowało z 19 szkołami (tabela 5.1), przy czym najczęściej szkół dociera do nadleśnictw zlokalizowanych przy dużych aglomeracjach miejskich: Warszawy – 30 szkół na jedno nadleśnictwo, Katowic – 26, Poznania i Radomia – po 23 (wykres 7).

Z danych zamieszczonych w sprawozdaniach (tabela 5.1 i 5.2) wynika, że zdecydowana większość nadleśnictw współpracuje z ośrodkami edukacji ekologicznej, parkami krajobrazowymi i narodowymi. W tym przypadku mamy często do czynienia z sytuacją, kiedy kilka nadleśnictw współpracuje z tym samym podmiotem, co w praktyce przyczynia się do zwielokrotnienia efektu edukacyjnego. Sytuacja ta dotyczy również współpracy z organizacjami pozarządowymi o profilu ekologicznym, do których zalicza się m.in. Komitet Ochrony Orłów, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Towarzystwo Przyjaciół Lasu, czy Klub Przyrodników.

Duże znaczenie w popularyzacji działalności edukacyjnej Lasów Państwowych mają media: prasa, radio i telewizja. „Wspólne przedsięwzięcia” z mediami to

Wykres 7. Współpraca nadleśnictw ze szkołami w 2009 roku (według RDLP)

przede wszystkim komunikaty i artykuły prasowe oraz programy radiowe i telewizyjne.

Leśnicy współpracują z kościołami. Najczęściej są to informacje i komunikaty podawane przez duchowieństwo – księży, siostry zakonne, katechetów – o zagrożeniach pożarowych lasów, w tym o szkodliwości wypalania traw, ale również są to spotkania z leśnikami przy okazji pozyskiwania stoiszu, czy świątecznej choinki. Utrwaloną tradycją jest uczestnictwo osób duchownych w leśnych uroczystościach rocznicowych i poświęceniu nowych obiektów.

Las Państwowy znajdują partnerów do działań edukacyjnych w lokalnym samorządzie. W 2009 r. nadleśnictwa wykazały ponad tysiąc jednostek samorządowych współpracujących z leśnikami w edukacji ekologicznej społeczeństwa. Wspólne cele łączą leśników również z jednostkami Straży Pożarnej. Praktycznie każde nadleśnictwo w kraju podejmuje wspólne działania edukacyjne i wychowawcze ze strażakami Państwowej bądź Ochotniczej Straży Pożarnej.

4. Pracownicy Lasów Państwowych w edukacji leśnej społeczeństwa

Dobrze widoczna obecność Lasów Państwowych w nieformalnej edukacji przyrodniczej społeczeństwa jest możliwa dzięki powszechnemu zaangażowaniu leśników w tę działalność. W 2009 roku 7676 leśników poświęciło część czasu swojej pracy na edukację osób zainteresowanych lasem i leśnictwem, czy to na terenie nadleśnictwa, na zaproszenie w szkołach, urzędach czy innych miejscach (patrz tabela obok). Na uwagę zasługuje dynamiczna tendencja wzrostowa, gdy chodzi o włączanie się pracowników nadleśnictw w działania edukacyjne. W 2005 r. uczestniczyło w nich 4829 pracowników, w 2006 – 6732, a w 2009 r. już 7676.

Zdecydowana większość leśników prowadzi zajęcia edukacyjne tylko sporadycznie, kilka – kilkanaście razy w roku. Dzięki jednak tak powszechnemu zaangażo-

waniu, zapotrzebowanie społeczne na edukację leśną można w dużym stopniu spełnić. Leśnicy zatrudnieni w ośrodkach edukacji leśnej, głównie na terenie Leśnych Kompleksów Promocyjnych, na edukację poświęcają więcej czasu pracy. W 2009 r. było to blisko 60 osób i w 35 przypadkach edukacja zajmowała od 50 do 100% czasu pracy, w pozostałych – od 10 do 50%.

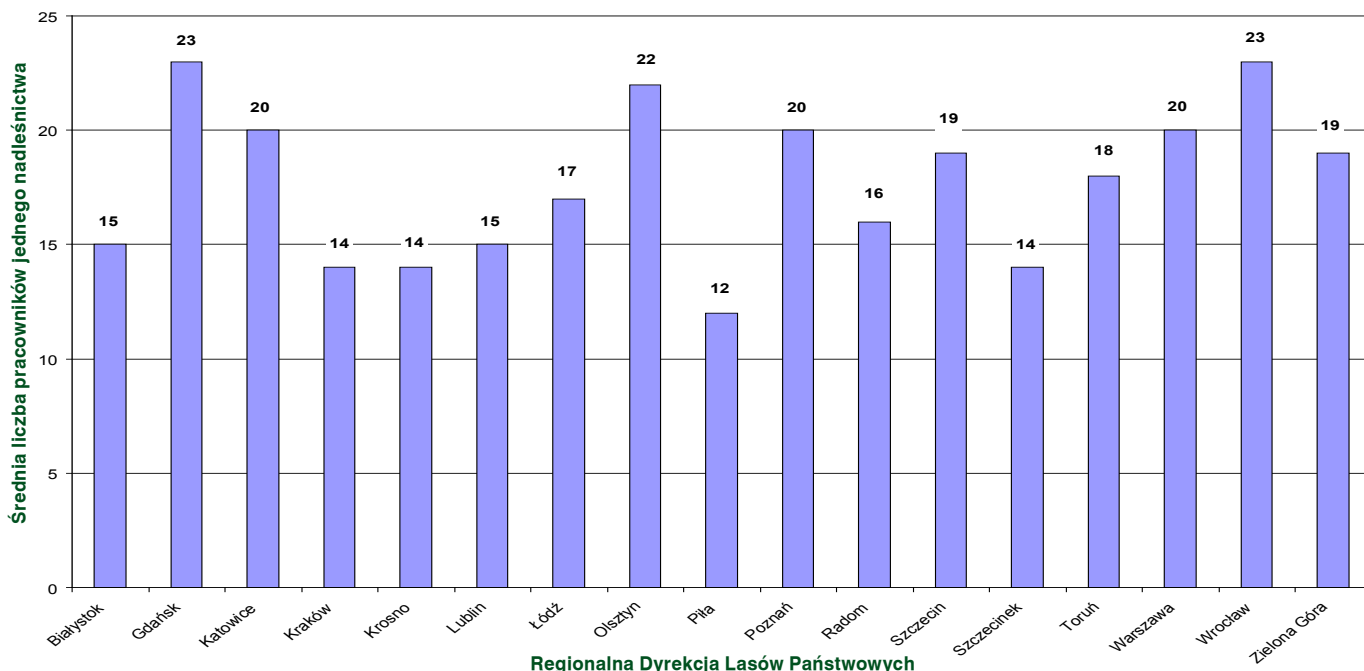
Z danych zamieszczonych w sprawozdaniach (tabela 6) wynika, że najliczniejszą grupą leśnych edukatorów, liczącą łącznie 4748 osób, są leśniczowie i podleśniczowie, a następnie specjaliści, referenci i pracownicy techniczni nadleśnictw (1058 osób). Sytuacja ta wynika wprost ze struktury zatrudnienia w Lasach Państwowych, jak również z przyjętej generalnie zasady, że leśniczowie „obsługują”, gdy chodzi o edukację leśną, przynależne terytorialnie do danego leśnictwa szkoły.

Godny uwagi jest fakt dużego zainteresowania i osobistego zaangażowania nadleśniczych, ich zastępców i inżynierów nadzoru w działania edukacyjne nadleśnictw (tabela 6). Z natury rzeczy są to wystąpienia i spotkania sporadyczne i ukierunkowane na grupy „bardziej wymagające”, niemniej świadczy o przykładaniu dużego znaczenia przez kadrę kierowniczą do kontaktów ze społeczeństwem. Aż 367 nadleśniczych (85%) deklaruje osobiste uczestnictwo w działaniach

Tabela. Pracownicy nadleśnictw angażujący się w edukację leśną społeczeństwa w 2009 roku – według stanowisk

STANOWISKO	Liczba osób	Udział ilościowy w %
Nadleśniczy	367	4,8
Zastępca nadleśniczego	347	4,5
Inżynier nadzoru	376	4,9
Specjalista, referent	1058	13,8
Leśniczy, podleśniczy	4 748	61,9
Strażnik leśny	484	6,3
Stażysta	296	3,9
Razem	7 676	100,0

Wykres 8. Pracownicy nadleśnictw angażujący się w edukację leśną społeczeństwa w 2009 roku (według RDLP)

edukacyjnych własnego nadleśnictwa. Przeciętnie 18 pracowników każdego nadleśnictwa w kraju angażuje się w edukację leśną społeczeństwa, przy czym najwyższe dane odnotowano w nadleśnictwach RDLP w Gdańsku i we Wrocławiu – po 23 oraz w Olsztynie – 22 pracowników (wykres 8).

5. Nadleśnictwo edukacyjne roku 2009

Z obliczeń wykonanych w oparciu o dane zawarte w sprawozdaniach z działalności edukacyjnej regionalnych dyrekcji LP wyłania się obraz przeciętnego – pod względem statystycznym – nadleśnictwa edukacyjnego roku 2009. Na obraz ten składa się kilka elementów. I tak, w edukacji leśnej wykorzystywana jest przede wszystkim leśna ścieżka dydaktyczna. Na każde nadleśnictwo w kraju przypada dwie ścieżki, chociaż w rzeczywistości niektóre nadleśnictwa nie posiadają ścieżki dydaktycznej, a inne mają ich trzy, a nawet cztery. Statystycznie biorąc, każde nadleśnictwo posiada już wiatę edukacyjną, gdyż jest ich w kraju 455 na 431 istniejących nadleśnictw. Powszechnie wykorzystywane są w celach edukacyjnych obiekty gospodarcze, jak np. szkółki leśne, drzewostany nasienne i zachowawcze. Takie zastosowanie znajdują również obiekty przyrodnicze niezwiązane bezpośrednio z gospodarką leśną, jak rezerваты przyrody, ogrody i parki dendrologiczne. Więcej niż połowa nadleśnictw (239) posiada własną izbę edukacyjną.

W różnych formach edukacji leśnej organizowanych przez jedno nadleśnictwo uczestniczyło w 2009 r. 4,1 tys. osób. Były to przede wszystkim dzieci i młodzież szkolna w wieku od 7 do 15 lat (59,6%). Uczestnicy edukacji najczęściej korzystali z lekcji terenowych i wycieczek z przewodnikiem (np. z wykorzystaniem leśnej ścieżki dydaktycznej). Dużą frekwencją cieszą się akcje i imprezy edukacyjne organizowane na terenie nadleśnictwa, typu Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi, Święto Niezapomnianki. Statystyczne nadleśnictwo edukacyjne przepro-

wadziło w 2009 r. 33 lekcje terenowe, w których uczestniczyło łącznie 1,3 tys. osób. Pracownicy nadleśnictwa przeprowadzili 16 lekcji we własnej izbie leśnej dla 501 osób oraz 11 lekcji w szkołach dla 461 uczniów. Ponadto wygłosili cztery prelekcje na forum samorządowym, czy zebraniu wiejskim dla 160 słuchaczy.

Nadleśnictwo przygotowało trzy konkursy leśne (wiedzy przyrodniczej, plastyczne), a w każdym z nich uczestniczyły średnio 312 osób. Ponadto, było ono organizatorem lub współorganizatorem siedmiu akcji i imprez edukacyjnych, jak Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, zimowe dokarmianie zwierząt itp. W jednej takiej akcji uczestniczyły średnio 152 osoby. Statystycznie biorąc, każde nadleśnictwo urządziło jedną wystawę rysunków, obrazów, fotografii, eksponatów itp., którą odwiedziło przeciętnie 400 osób. W innych formach edukacji przyrodniczo-leśnej organizowanych przez nadleśnictwo (np. stoiska na targach i festynach, grzybobranie, konsultacje przy pisaniu prac naukowych) uczestniczyło jeszcze blisko 2,7 tys. osób.

W działalności edukacyjnej statystyczne nadleśnictwo współpracowało w 2009 r. z 19 szkołami, z dwiema bądź trzema jednostkami samorządowymi, z dwiema organizacjami pozarządowymi (Komitet Ochrony Orłów, Liga Ochrony Przyrody, Klub Przyrodników, Towarzystwo Przyjaciół Lasu). Co drugie nadleśnictwo współpracowało z parkiem krajobrazowym lub narodowym. W celu promocji wydarzeń edukacyjnych i wiedzy o lesie nadleśnictwo najczęściej utrzymuje kontakty z jedną lub dwiema redakcjami lokalnej prasy, natomiast dwa na każde trzy nadleśnictwa współpracują z rozgłośnią radiową i stacją telewizyjną.

Tak duże spektrum działań edukacyjnych było możliwe, ponieważ angażowało się w nie (w różnym stopniu) 18 pracowników nadleśnictwa, w tym 11 leśniczych (i podleśniczych) oraz dwóch lub trzech specjalistów z biura nadleśnictwa. Uśrednione dane wskazują, że w edukacji leśnej społeczeństwa uczestniczy w każdym

nadleśnictwie jeden funkcjonariusz Straży Leśnej. Poza tym w działaniach edukacyjnych ponad 80% nadleśnictw w kraju uczestniczyła też kadra kierownicza: nadleśniczy, jego zastępca i inżynier nadzoru.

6. Inne jednostki Lasów Państwowych w edukacji leśnej społeczeństwa

6.1. Regionalna dyrekcja Lasów Państwowych

Regionalne dyrekcje Lasów Państwowych (RDLP) w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa pełnią głównie rolę doradczą, koordynującą i generalnie – wspierającą działalność edukacyjną nadzorowanych nadleśnictw. W każdej z 17 RDLP w kraju wyznaczony jest koordynator edukacji leśnej, który wykonuje samodzielnie – często wspierany przez innych pracowników dyrekcji – szereg zadań edukacyjnych, jak kontakty z kuratorium oświaty i ze szkołami, przygotowanie i głoszenie referatów, opracowanie folderów, publikacji prasowych, programów radiowych i telewizyjnych. W niektórych regionalnych dyrekcjach LP aktywnie funkcjonuje dział edukacyjny na stronie internetowej.

Biura regionalnych dyrekcji LP na ogół nie posiadają własnych obiektów edukacyjnych. Wyjątkowo, są sale konferencyjne (Kraków, Toruń), izby leśne bądź wiaty edukacyjne (Krosno, Szczecinek). Częściej w edukacji wykorzystywane są obiekty pobliskich nadleśnictw, tak jak np. pracownicy biura RDLP w Olsztynie w działalności edukacyjnej wykorzystują obiekty Nadleśnictwa Kudypy, gdzie do dyspozycji jest ośrodek, wiatka edukacyjna, ścieżka dydaktycznych i arboretum.

Pracownicy biur RDLP przeprowadzili w 2009 roku 18 lekcji terenowych, 12 zajęć (wykładów) w sali konferencyjnej, 142 lekcje w szkołach, w których uczestniczyło łącznie blisko cztery tysiące uczniów i 45 spotkań edukacyjnych poza szkołami dla 1,3 tys. słuchaczy. Przeprowadzili 31 konkursów (plastycznych, wiedzy leśnej) przy frekwencji blisko 7,7 tys. uczestników. Organizowali 29 akcji edukacyjnych, w których uczestniczyło 32 tys. osób głównie dzieci i młodzieży szkół miejskich, w których mieści się siedziba RDLP oraz przygotowali 29 wystaw o tematyce przyrodniczo-leśnej, które odwiedziło 12,6 tys. osób. Stoiska edukacyjne prowadzone przez leśników z RDLP na różnego rodzaju festynach (Dzień Ziemi, Światowy Dzień Ochrony Środowiska, dożynki) odwiedziło, co najmniej 40 tys. osób. W ostatnich kilku latach rośnie znaczenie stron internetowych, zarówno nadleśnictw jak i regionalnych dyrekcji LP jako narzędzi wspomagających edukację leśną społeczeństwa. Ciekawe graficznie, na bieżąco aktualizowane i atrakcyjne merytorycznie strony RDLP, notują kilkadziesiąt tysięcy odwiedzin w ciągu miesiąca.

Biura RDLP na polu edukacji współpracowały w 2009 r. głównie ze szkołami (211) oraz redakcjami prasy (66), radio (36) i telewizji (21). W wyniku współpracy z mediami opublikowano 254 artykułów, 227 programów radiowych oraz 103 materiały telewizyjne z zakresu edukacji leśnej. Według niepełnych danych wydatki biur RDLP na działalność edukacyjną w 2009 r. wyniosły średnio 12,5 tys. zł, przy czym na uwagę zasługują skuteczne starania biur RDLP w Poznaniu i Gdańsku, które uzyskały na działalność edukacyjną

odpowiednio: 45,8 tys. zł i 30 tys. zł z Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W działaniach edukacyjnych biur 17 RDLP uczestniczyło 47 specjalistów i 30 naczelników wydziałów merytorycznych oraz 20 dyrektorów i wicedyrektorów.

6.2. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych

Centrum Informacyjne Lasów Państwowych (CILP) jest jednostką organizacyjną Lasów Państwowych o zasięgu krajowym, powołaną w 2000 r. z zadaniem prowadzenia polityki informacyjnej, promocji i kształtowania wizerunku Lasów Państwowych, krzewienia i popularyzacji wiedzy leśnej, tworzenia forum wymiany poglądów i doświadczeń. Swoją misję wypełnia zarządzając witryną internetową Lasów Państwowych, prowadząc działalność wydawniczą (prasa i publikacje książkowe), medialną (telewizja, radio, prasa, targi i inne imprezy) i współpracując w tej dziedzinie z wieloma podmiotami.

Internet

Portal Edukacyjny www.erys.pl zanotował 345 tysięcy odwiedzin (średnio 28 tys. miesięcznie) i 280 tys. unikalnych użytkowników. W portalu zarejestrowało się ponad 4 tys. dzieci i młodzieży. W 2009 r. zostały ogłoszone 4 konkursy: na najlepszy blog indywidualny i zbiorowy, na najlepsze zdjęcie przyrodnicze oraz konkurs quizowy. W konkursach oceniono ponad 800 prac fotograficznych. Wszystkie nagrody, oprócz wyróżnień, zostały przekazane laureatom przez przedstawicieli nadleśnictw, na terenie których zamieszkują laureaci. Portal www.erys.pl zdobył tytuł Strony Roku 2009 w kategorii „Edukacja i praca” na Webstarfestiwal – najważniejszym konkursie w polskim Internecie.

Przygotowano makietę funkcjonalną i layout nowego serwisu turystycznego Lasów Państwowych pod nazwą Leśny Przewodnik Turystyczny, prezentującego ofertę noclegową i turystyczną Lasów Państwowych, w tym obiekty służące edukacji leśnej, takie jak ośrodki edukacji, izby leśne, czy ścieżki dydaktyczne. W ramach serwisu przewidziano: system rezerwacji miejsc noclegowych w wybranych ośrodkach, nowe, atrakcyjne dla internauty treści witryny, nowoczesną szatę graficzną, multimedia (zdjęcia, filmy), nowe funkcjonalności strony ze szczególnie rozwiniętą częścią społecznościową.

Prasa leśna

Centrum Informacyjne Lasów Państwowych jest wydawcą i kolporterem prasy leśnej, trzech tytułów adresowanych do różnych kręgów czytelników: Głos Lasu, Echa Leśne i Biuletyn Informacyjny Lasów Państwowych. Echa Leśne (nakład 4 tys. egz.) są miesięcznikiem przyrodniczo-kulturalnym redagowanym z myślą o miłośnikach lasu i czytelnikach zainteresowanych gospodarką leśną. Czasopismo ukazuje się od 1924 roku. Autorzy w przystępny sposób tłumaczą, na czym polega trwale zrównoważona gospodarka leśna, jakie funkcje spełnia ekosystem leśny oraz jaka jest rola leśników. Na łamach pisma zamieszczane są artykuły o działaniach edukacyjnych Lasów Państwowych. Miesięcznik ten wysyłany jest bezpłatnie do szkół o zain-

teresowaniach przyrodniczo-leśnych i rozdawany na imprezach o charakterze edukacyjnym.

Wydawnictwa edukacyjne

Centrum Informacyjne LP w 2009 r. przygotowało i wydało drukiem materiały o charakterze edukacyjnym, w tym: folder „Lasy w Polsce 2009” – wersja polska i angielska, folder „Lasy Państwowe w liczbach” – wersja polska i angielska, album pt. „Żywoł lasu”, plakat i naklejki magnetyczne na samochód „Bubobory w Lasach Państwowych”, zeszyt nr 30 z serii Poradnik Edukacji Leśnej pt. „Edukacja leśna przedszkolaków”, druk publikacji edukacyjnej pt. „Las słowami opisany”, zakup książek od wydawnictw współpracujących na potrzeby promocyjno-edukacyjne pt. „Las pełen zwierza” i „Niezapominajki z polskiej bajki”, wydawnictwo w języku angielskim pt. „Forest for people” oraz polsko-angielski słowniczek terminów leśnych do umieszczenia na stronie internetowej.

Działalność medialna

Centrum Informacyjne LP uczestniczyło – w ramach działalności edukacyjnej – w przygotowaniu audycji radiowych i artykułów w prasie. Najważniejsze z nich to współpraca z red. Andrzejem Zalewskim z Programu I Polskiego Radia w realizacji popularnej audycji Eko-Radio, blok tematyczny „W dobrym klimacie” obejmujący 39 sześciominutowych audycji, raz w tygodniu od 21 marca do 31 grudnia 2009 r. również w Programie I Polskiego Radia, cykl 10-ciu odcinków poświęconych tematyce leśnej pt. „Puls Ziemi” w Radiu Olsztyn oraz współpraca z Radiem dla Ciebie w finale prezentacji gmin pod hasłem Ekologiczna Gmina 2009.

Współpraca dla edukacji

W ramach współpracy CILP z Ośrodkiem Rozwoju-Wdrożeniowym Lasów Państwowych w Bedoniu w 2009 roku zrealizowano film „Na skraju lasu” – dokument przyrodniczy ukazujący bogactwo przyrodnicze i bioróżnorodność obszarów bezpośrednio stykających się z lasami oraz album „Harmonia natury” – wydawnictwo albumowe zawierające zdjęcia lasu i płytę audio-CD z odgłosami natury.

Centrum Informacyjne LP współpracowało w 2009 roku z redakcjami czasopism, o niewielkich nakładach (z reguły do 15 tys. egz.), ale adresowanych do ściśle określonej grupy czytelników. Współpraca ta polega na publikacji artykułów edukacyjnych lub tekstów publicystycznych na łamach takich tytułów, jak dwutygodniki: Nowe Życie Gospodarcze, Środowisko i Przegląd Techniczny oraz miesięczniki: Przyroda Polska, Biznes i Ekologia, Eko i My, Zielona Liga.

Najważniejszymi zewnętrznymi partnerami, z którymi w 2009 r. współpracowało Centrum Informacyjne LP są: Towarzystwo Przyjaciół Lasu (organizator ogólnopolskiego konkursu „Czysty Las”), Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa, Fundacja Nasza Ziemia (koordynuje w Polsce kampanię „Sprzątanie Świata” oraz „Pomóżmy kasztanowcom”), Fundacja Ekologiczna ARKA (realizuje programy edukacyjne: Choinki Nadziei, Chrońmy Beskidzkie Lasy, Śmie-

ciobranie), Klub Gaja (prowadzi akcje edukacyjne „Święto Drzewa” i „Drzewa dla Pokoju” – wpisujące się w kontekst działań łagodzących zmiany klimatyczne na Ziemi).

W kwietniu 2009 roku, w Warszawie, na Polach Mokotowskich, odbył się festyn z okazji Światowego Dnia Ziemi. Centrum oraz przedstawiciele Leśnych Kompleksów Promocyjnych: „Lasy Warszawskie”, „Sudety Zachodnie” i „Lasy Mazurskie” przedstawili program edukacyjno-ekologiczny skierowany do mieszkańców stolicy. W maju, wspólnie z RDLP w Radomiu, zorganizowano Ogólnopolskie Obchody Święta Polskiej Niezapominajki, a w Warszawie koncert z tej okazji emitowany na żywo na antenie programu I Polskiego Radia.

Co roku CILP organizuje logistycznie Warsztaty dla Liderów Edukacji Leśnej. W spotkaniu uczestniczą koordynatorzy ds. edukacji z regionalnych dyrekcji LP, liderzy edukacji (po 1 osobie z nadleśnictw należących do LKP) oraz Zespół ds. merytorycznego wspomaganie edukacji w Lasach Państwowych.

6.3. Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie jest jednostką organizacyjną Lasów Państwowych. Jednym z głównych zadań statutowych Ośrodka jest prowadzenie edukacji leśnej społeczeństwa. Do edukacji służą następujące obiekty: ośrodek edukacji leśnej, wiata edukacyjna, park-arboretum, leśna ścieżka dydaktyczna, pokazowa zagroda zwierząt, wystawa terenowa, cztery wystawy stałe oraz wystawy czasowe (w 2009 r. – 10 obiektów). Wystawy stałe są urządzone w obiektach Muzeum Leśnictwa. Ich tematy to: „Związki lasu z kulturą”, „Historia gospodarstwa leśnego na ziemiach polskich”, „Technika leśna” i „Przyrodnicze podstawy leśnictwa – spotkanie z lasem”.

Z oferty edukacyjnej Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie skorzystało w 2009 r. blisko 28,6 tys. osób, w tym najwięcej dzieci i młodzieży szkolnej w wieku od 7 do 15 lat. Ponadto, park-arboretum i pokazową zagrodę zwierząt odwiedziło 130 tys. osób. W tabeli poniżej pokazano zrealizowane w OKL formy edukacji i frekwencję.

W działalności edukacyjnej Ośrodek Kultury Leśnej współpracował z 98 podmiotami, w tym głównie ze szkołami (60) i mediami (20). Liczba pracowników

Tabela. Formy edukacji leśnej zrealizowane przez Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie i frekwencja w 2009 r.

Forma edukacji	Liczba zajęć	Liczba uczestników
Lekcje terenowe i wycieczki z przewodnikiem	96	2 500
Warsztaty edukacyjne	7	162
Wykłady	2	55
Konkursy edukacyjne	4	337
Akcje, imprezy edukacyjne	9	2 846
Wystawy edukacyjne (4 stałe i 10 czasowych)	x	22 654
RAZEM	x	28 554
Inne (pokazowa zagroda zwierząt, park-arboretum)	x	130 000

OKL zajmujących się edukacją wynosiła 21 osób, z tego sześć osób ukończyło podyplomowe studia pedagogiczne. Sezonowo zatrudniano dodatkowo cztery osoby w charakterze przewodników po wystawach edukacyjnych.

Koszty działalności edukacyjnej Ośrodka w 2009 r. wyniosły 254,3 tys. zł, w tym 125 tys. zł stanowiła dotacja z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

6.4. Leśny Bank Genów Kostrzyca

Edukacja przyrodniczo-leśna prowadzona dla różnych grup wiekowych w Leśnym Banku Genów (teren RDLP we Wrocławiu) ma na celu propagowanie idei ochrony przyrody, przekazywanie wiedzy na temat struktury, funkcji i roli lasu, a także działalności Leśnego Banku Genów Kostrzyca – jednostki Lasów Państwowych, powołanej do ochrony leśnych zasobów genowych. Głównymi odbiorcami oferty edukacyjnej LBG są dzieci i młodzież szkolna oraz studenci. Tematyka i formy zajęć dostosowane są do wieku i wiedzy odwiedzających.

W działalności edukacyjnej Leśnego Banku Genów wykorzystywane są: sala edukacyjna oraz do zwiedzania – laboratorium i chłodnia w gmachu głównym LBG, a ponadto arboretum z wytyczonymi trasami dydaktycznymi i hydrobotaniczna oczyszczalnia ścieków. Edukacją zajmuje się jeden pracownik, w razie potrzeby wspierany przez pracowników z innych działów Banku Genów.

W 2009 r. w edukacji przyrodniczej prowadzonej przez Leśny Bank Genów Kostrzyca uczestniczyło ponad 2 tys. osób, głównie dzieci i młodzież szkolna (56,4%). Zorganizowano m.in. dwa międzyszkolne konkursy przyrodnicze, w których uczestniczyły lokalne szkoły, trzy imprezy w charakterze dni otwartych z okazji Dni Lasu, Światowego Dnia Ochrony Środowiska i 85. rocznicy powstania PGL Lasy Państwowe, oraz cztery wystawy plastyczne i fotograficzne o tematyce przyrodniczej.

Leśny Bank Genów Kostrzyca jest miejscem prowadzenia konferencji, szkoleń zawodowych i kursów specjalistycznych z zakresu genetyki, selekcji, nasiennictwa i szkółkarstwa leśnego dla leśników z całego kraju. Miejsce to odwiedzają również goście z zagranicy.

III. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA LEŚNYCH KOMPLEKSÓW PROMOCYJNYCH (LKP)

Leśne Kompleksy Promocyjne to jednostki funkcjonalne o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym (ustawa o lasach z 1991 r.). Były tworzone na terenie całego kraju na mocy zarządzeń Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, w latach 1994-2005. Obecnie jest ich 19 i obejmują łącznie powierzchnię ponad 990 tys. ha (14,1% powierzchni Lasów Państwowych). W skład Leśnych Kompleksów Promocyjnych wchodzi od jednego do siedmiu nadleśnictw, a w kilku przypadkach w granicach LKP znalazły się również tereny instytucji naukowych, uczelni, czy lasy innej własności. Informacje zawarte w tym rozdziale (III.) odnoszą się do nadleśnictw Lasów Państwowych wchodzących w skład Leśnych Kompleksów Promocyjnych. Jest ich razem 57 i w 2009 r. stanowiły 13,2% wszystkich (431) nadleśnictw w Polsce.

Jednym z zadań przypisanych Leśnym Kompleksom Promocyjnym, już przy tworzeniu pierwszych takich jednostek w 1994 r. była „edukacja ekologiczna społeczeństwa”. Ta sfera działalności nadleśnictw promocyjnych w ciągu minionych kilkunastu lat rozwijała się nadzwyczaj dynamicznie. Niniejsza informacja jest próbą oceny działalności edukacyjnej LKP, sporządzoną na bazie sprawozdań za 2009 r., wykonanych przez regionalne dyrekcje Lasów Państwo-

wych. Należy zaznaczyć, że działalność edukacyjna nadleśnictw LKP jest częścią działalności Lasów Państwowych, którą opisano już w rozdziale II.

1. Obiekty edukacji leśnej w Leśnych Kompleksach Promocyjnych

Na terenie 19 Leśnych Kompleksów Promocyjnych funkcjonuje 22 ośrodki edukacji leśnej, 50 izb leśnych, 69 wiat edukacyjnych i 154 ścieżki dydaktyczne (tab. 7.1). Są to główne obiekty wykorzystywane w działalności edukacyjnej Lasów Państwowych i z porównania danych (tabela 1 na końcu opracowania) wynika, że nadleśnictwa LKP są bardziej „nasycone” infrastrukturą edukacyjną niż nadleśnictwa pozostałe. Dotyczy to zwłaszcza lokalizacji ośrodków edukacji, a już w zdecydowanie mniejszym stopniu izb leśnych, wiat edukacyjnych i ścieżek dydaktycznych. Gdy chodzi natomiast o wykorzystywane w działalności edukacyjnej punkty i powierzchnie (szkolki leśne, drzewostany itp.), jak również inne obiekty niezwiązane z gospodarką leśną (rezerваты przyrody, ogrody i parki dendrologiczne) – to ich liczebność i rozmieszczenie można uznać za równomierne na terenie Lasów Państwowych, z wyjątkiem obiektów małej retencji, których jest trzykrotnie więcej w nadleśnictwach Leśnych Kompleksów Promocyjnych.

Tabela. Średnia liczba uczestników i form edukacji na jedno nadleśnictwo w 2009 r.

Nadleśnictwo	Uczestnicy edukacji	Zajęcia terenowe	Zajęcia w izbie leśnej	Lekcje w szkole	Spotkania poza szkołą	Konkursy	Akcje	Wystawy
w LKP (57 nadleśnictw)	11155	74,7	55,1	16,5	8,4	4,7	7,9	2,5
poza LKP (374 nadleśnictwa)	3021	27,3	9,5	10,7	2,9	2,9	5,6	0,9
Relacja 1:2	3,7	2,7	5,8	1,5	1,6	1,6	1,4	2,8

Rodzaj i liczebność wszystkich obiektów edukacyjnych na terenie poszczególnych LKP w 2009 r. pokazano w tabelach 7.1 i 7.2.

2. Formy edukacji leśnej w Leśnych Kompleksach Promocyjnych

W nadleśnictwach Leśnych Kompleksów Promocyjnych realizowane są te same formy edukacji leśnej, co w całych Lasach Państwowych (wykres 9). Frekwencja ogółem, jak i w poszczególnych formach edukacji jest tu jednak znacznie wyższa. Dane porównawcze dla przeciętnego nadleśnictwa z LKP i nadleśnictwa spoza LKP zestawiono w tabeli powyżej.

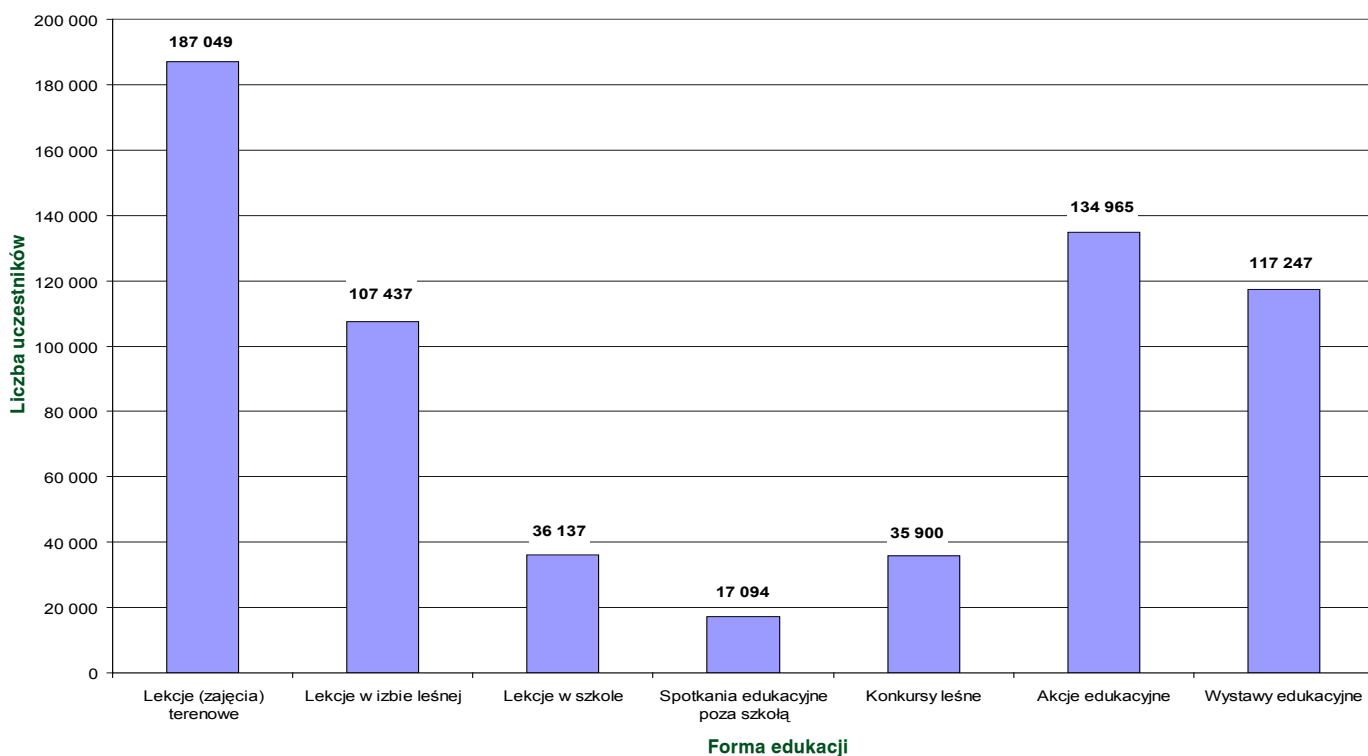
Nadleśnictwo promocyjne było odwiedzane w 2009 r. średnio przez 11155 osoby – uczestników różnych form edukacji, podczas gdy w nadleśnictwie poza LKP frekwencja była blisko cztery razy mniejsza i wynosiła 3021 osób. W tabeli porównano liczbę jednostek zajęć edukacyjnych. W każdym przypadku nadleśnictwo LKP przeprowadziło tych zajęć więcej – od 1,4 (lekcje w szkole, akcje edukacyjne) do nawet sześć razy więcej (zajęć w izbie leśnej) – niż nadleśnictwo spoza LKP. Frekwencję ogólną uczestników wszystkich form edukacji w 19 Leśnych Kompleksach Promocyjnych pokazano na wykresie 10.

Aktywność edukacyjna nadleśnictw w poszczególnych Leśnych Kompleksach Promocyjnych jest zróżnicowana i zależy od wielu czynników. Ma na to

wpływ m.in. infrastruktura edukacyjna, zatrudnienie na etatach edukacyjnych, nakłady na edukację, położenie na mapie Polski, rok utworzenia LKP (doświadczenie pracowników, programy edukacyjne, współpraca itp.). Dane dotyczące poszczególnych form edukacji w 19 Leśnych Kompleksach Promocyjnych zamieszczono w tabelach 8.1 i 8.2.

W 2009 r. najwięcej zajęć terenowych przeprowadzono w LKP Puszcza Białowieska – średnio 222 na jedno nadleśnictwo, LKP Puszcze Szczecińskiej – 218 i LKP Lasy Beskidu Śląskiego – 125 (wykres 11). Zaś najwięcej lekcji w izbie leśnej nadleśnictwa odbyło się w LKP Lasy Janowskie – 265, LKP Puszcze Szczecińskiej – 224 i LKP Lasy Beskidu Śląskiego – 177 lekcje na jedno nadleśnictwo (tabela 8.1). Natomiast, szkoły najczęściej odwiedzali leśnicy z nadleśnictw LKP Bory Lubuskie – 29 lekcji przeprowadzonych przez jedno nadleśnictwo i LKP Lasy Warcińsko-Polanowskie – 24 lekcje. Nadleśnictwa LKP Puszcza Białowieska, LKP Lasy Beskidu Śląskiego, LKP Lasy Oliwsko-Darżlubskie i LKP Lasy Birczańskie przeprowadziły po 23 lekcje w szkołach (wykres 12). Spotkania edukacyjne poza szkołą (na forum samorządowym, zebraniu wiejskim itp.) były szczególnie popularne na terenie LKP Lasy Mazurskie – 27 spotkań na jedno nadleśnictwo, LKP Puszcza Białowieska – 20 i LKP Lasy Beskidu Śląskiego – 17 spotkań edukacyjnych (tabela 8.1).

Wykres 9. Frekwencja w różnych formach edukacji w Leśnych Kompleksach Promocyjnych w 2009 roku (ogółem)

Konkursy leśne (wiedzy, plastyczne) w 2009 r. najczęściej odbywały się w LKP Lasy Spalsko-Rogowskie – 11 konkursów i LKP Lasy Mazurskie – średnio 9 konkursów w jednym nadleśnictwie. Wysoką aktywność w organizowaniu akcji edukacyjnych (Sprzątanie Świata, Święto Niezapominajki, Dzień Ziemi, Święto Drzewa, Drzwi Otwarte, zimowe dokarmianie zwierząt) wykazały nadleśnictwa LKP Puszcza Kozienicka – 21 akcji, LKP Lasy Spalsko-Rogowskie – 16 akcji oraz LKP Lasy Beskidu Śląskiego i LKP Lasy Lubuskie – po 14 akcji w jednym nadleśnictwie. W przygotowaniu wystaw edukacyjnych wyróżniły się nadleśnictwa LKP Warcińsko-Polanowskie przygotowując średnio po 23 wystaw w ciągu roku (tabela 8.2).

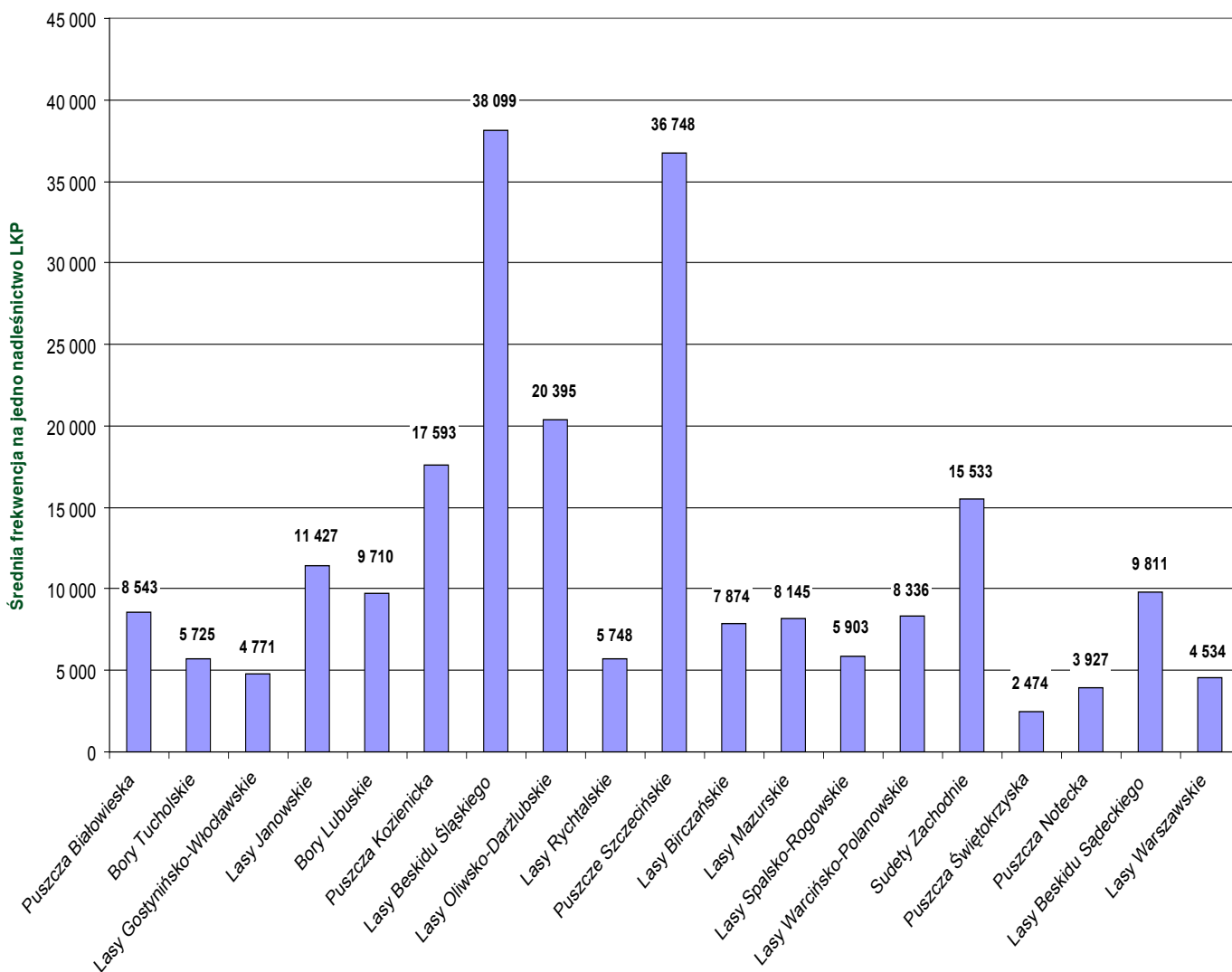
3. Współpraca i kadra nadleśnictw Leśnych Kompleksów Promocyjnych w edukacji leśnej społeczeństwa

W działalności edukacyjnej nadleśnictwa LKP – podobnie jak wszystkie nadleśnictwa w Lasach Państwowych – najczęściej współpracują ze szkołami.

Jedno nadleśnictwo promocyjne współpracuje średnio z 22 szkołami, przy czym najwięcej współpracujących szkół wykazano w LKP Lasy Beskidu Śląskiego – 43, LKP Lasy Warszawskie – 34 oraz LKP Sudety Zachodnie i LKP Puszcza Kozienicka – po 33 szkoły na jedno nadleśnictwo (tabela 9). Zaangażowanie pracowników nadleśnictw w edukację społeczeństwa w Leśnych Kompleksach Promocyjnych wynosi średnio 19 pracowników i to jest tylko o jedną osobę więcej niż w nadleśnictwach poza LKP. Tu jednak (w LKP) skupione są niemal wszystkie etaty „edukacyjne” w Lasach Państwowych, kiedy pracownik (na ogół specjalista ds. edukacji lub kierownik ośrodka) poświęca na działalność edukacyjną od 50 do 100% czasu pracy.

W nadleśnictwach poszczególnych Leśnych Kompleksów Promocyjnych różnie kształtuje się zaangażowanie ilościowe pracowników w obsługę edukacyjną odwiedzających teren nadleśnictwa. Najwięcej pracowników para się edukacją społeczeństwa w nadleśnictwach LKP Puszcze Szczecińskiej – 31, LKP Beskidu Sądeckiego – 29 i LKP Lasy Mazurskie – po 26 pracowników w jednym nadleśnictwie (wykres 13).

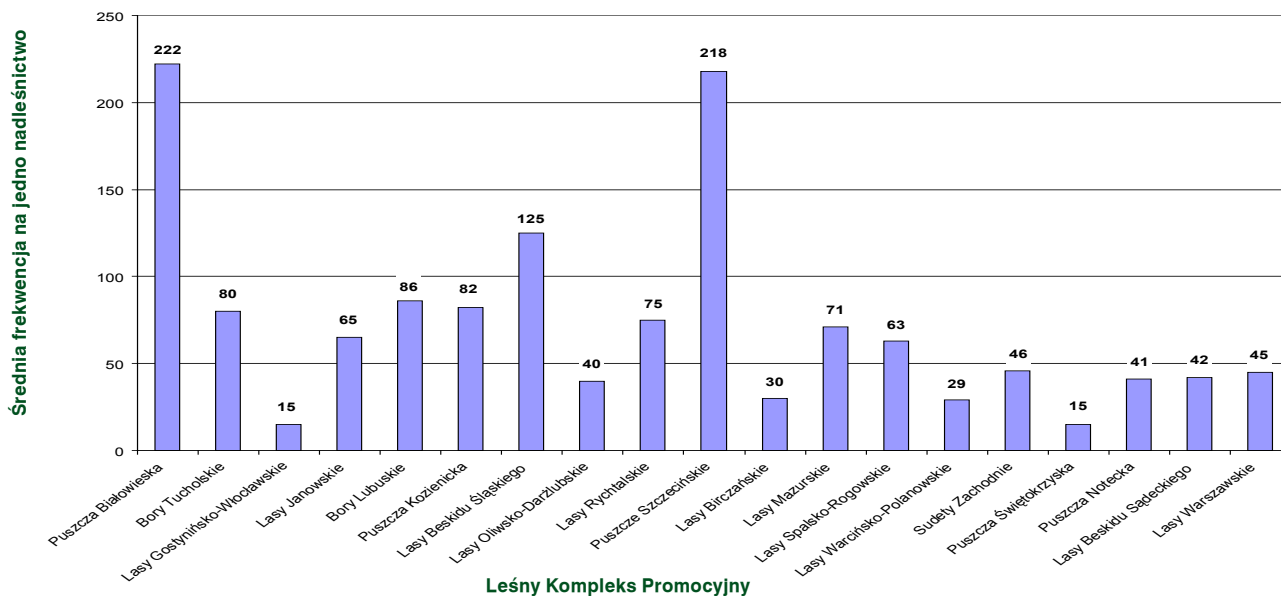
Wykres 10. Frekwencja ogólna uczestników różnych form edukacji w nadleśnictwach Leśnych Kompleksów Promocyjnych w 2009 roku (według LKP)

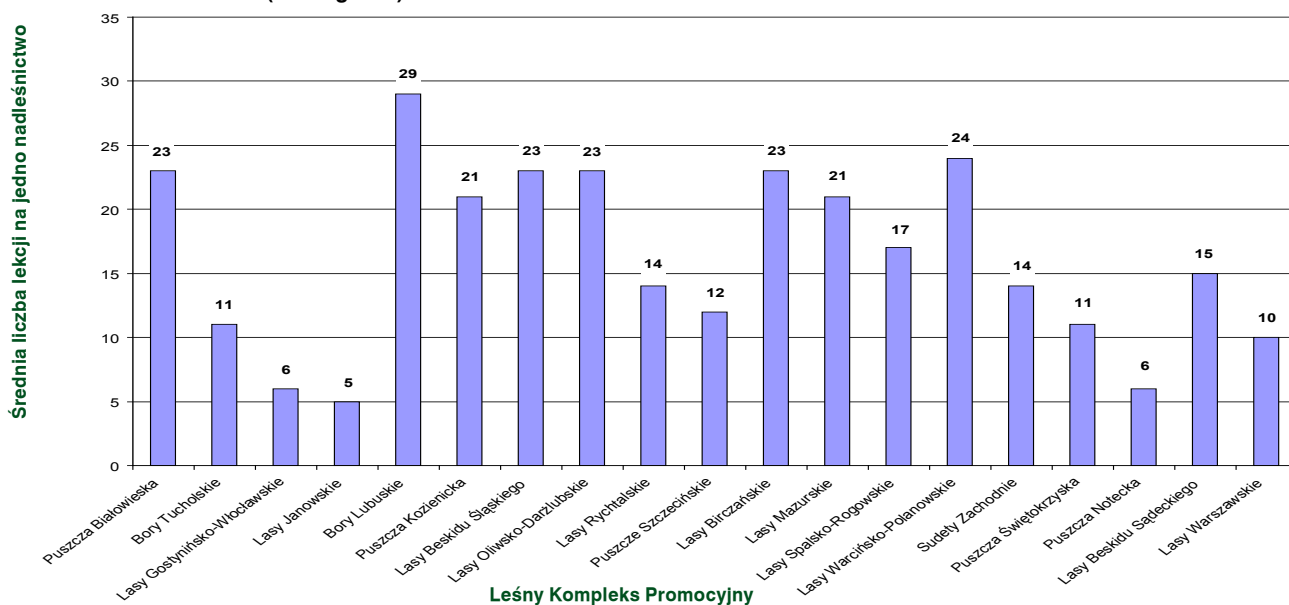
Leśny Kompleks Promocyjny

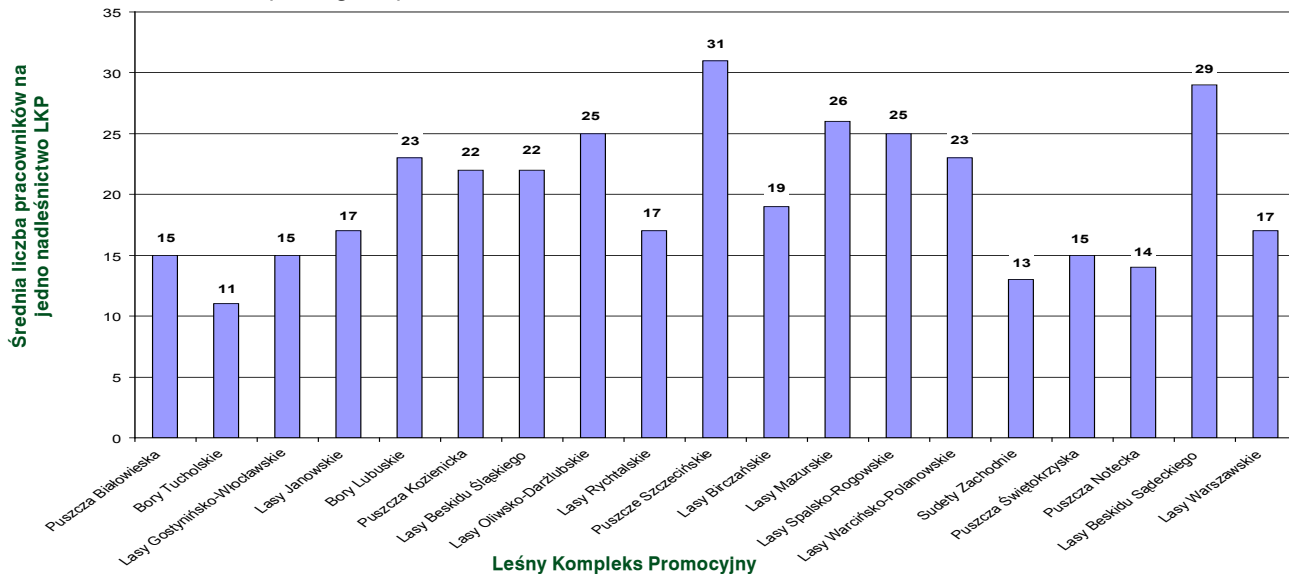
Wykres 11. Lekcje (zajęcia) terenowe w nadleśnictwach Leśnych Kompleksów Promocyjnych w 2009 roku (według LKP)

Wykres 12. Lekcje (zajęcia) w szkole przeprowadzone przez pracowników nadleśnictw Leśnych Kompleksów Promocyjnych w 2009 roku (według LKP)

Wykres 13. Pracownicy nadleśnictw Leśnych Kompleksów Promocyjnych angażujący się w edukację leśną społeczeństwa w 2009 roku (według LKP)

IV. FINANSOWANIE EDUKACJI LEŚNEJ

Z puli środków wydatkowanych na działalność edukacyjną Lasów Państwowych w 2009 r. finansowano przede wszystkim: 1) tworzenie, utrzymanie i wyposażenie ośrodków edukacji w leśnych kompleksach promocyjnych, izb leśnych, ścieżek dydaktycznych i innych obiektów edukacji, 2) zakup materiałów i środków dydaktycznych do prowadzenia edukacji leśnej, w tym tablic, publikacji, sprzętu do obserwacji przyrody, sprzętu audiowizualnego, 3) przygotowanie i druk własnych wydawnictw edukacyjnych – folderów, przewodników i map.

1. Wydatki Lasów Państwowych na edukację leśną społeczeństwa

Suma wydatków na działalność edukacyjną Lasów Państwowych w 2009 r. wyniosła ponad 12,8 mln zł (tabela poniżej). Wydatki te nie uwzględniają jednak kosztów wynagrodzeń pracowników LP zajmujących się edukacją.

Tabela. Źródła finansowania działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2009 r.

Źródło finansowania	Kwota (w tys. zł)	Udział %
Koszty własne nadleśnictw	10 168,7	79,01
Fundusz leśny	10,0	0,08
Budżet państwa	2,5	0,02
Wojewódzki Fundusz OŚiGW	1 070,6	8,32
Narodowy Fundusz OŚiGW	859,9	6,68
Inne źródła	758,1	5,89
RAZEM	12 869,8	100,00

Głównym źródłem finansowania edukacji leśnej społeczeństwa są środki własne Lasów Państwowych – wydatki nadleśnictw. Znaczące wsparcie na cele edukacyjne otrzymują Lasy Państwowe z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska.

W 2009 r., wydatki własne nadleśnictwa na działalność edukacyjną wyniosły średnio 23,6 tys. zł (tabela 10). Wydatki te są jednak dość zróżnicowane na terenie kraju i wynoszą od 8,3 tys. zł dla jednego nadleśnictwa RDLP w Krakowie do 52,6 tys. zł w RDLP w Poznaniu

i 52,9 w RDLP w Warszawie (wykres 14). Na uwagę zasługuje znaczący udział środków zewnętrznych w finansowaniu działalności edukacyjnej nadleśnictw RDLP w Warszawie, Krosnie, Poznaniu i Olsztynie.

W nieformalnej edukacji leśnej prowadzonej przez nadleśnictwa Lasów Państwowych w 2009 r. uczestniczyło ponad 1765 tys. osób. Wydatki własne na tę sferę działalności zamknęły się kwotą 10 168,7 tys. zł, co w przeliczeniu na jednego uczestnika edukacji daje 5,76 zł.

2. Wydatki Leśnych Kompleksów Promocyjnych na edukację leśną społeczeństwa

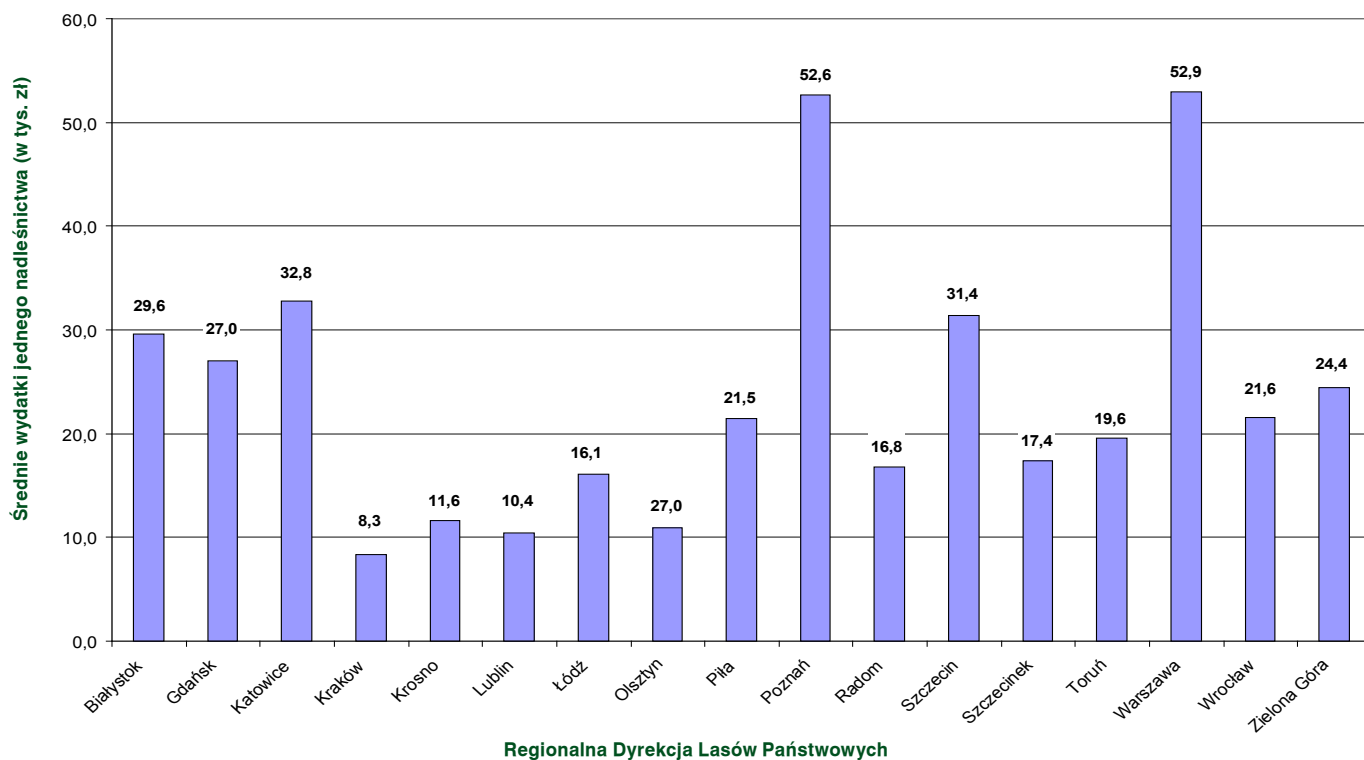
Wydatki własne na działalność edukacyjną 57 nadleśnictw wchodzących w skład 19 Leśnych Kompleksów Promocyjnych wyniosły w 2009 r. – 4179,6 tys. zł (tabela 11). Stanowią one 41,1% wszystkich wydatków własnych poniesionych na tę sferę działalności w Lasach Państwowych. Źródła finansowania edukacji w Leśnych Kompleksach Promocyjnych i ich procentowy udział nie różnią się istotnie od obrazu całych Lasów Państwowych z wyjątkiem dotacji Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej dla LKP Lasy Warszawskie. Istotna różnica dotyczy wysokości wydatków w przeliczeniu na jedno nadleśnictwo. W Leśnych Kompleksach Promocyjnych średnie wydatki własne jednego nadleśnictwa mieściły się w granicach od 13,6 tys. zł w LKP Lasy Gostynińsko-Włocławskie do 278,3 tys. zł w LKP Bory Lubuskie (wykres 15). Średnie wydatki własne jednego nadleśnictwa LKP w kraju wyniosły – 73,3 tys. zł, natomiast nadleśnictwa spoza LKP – 23,6 tys. zł. Na wyższe koszty działalności edukacyjnej nadleśnictw promocyjnych składają się m.in. koszty utrzymania i funkcjonowania ośrodków edukacji i izb leśnych, bogata oferta oraz duża frekwencja uczestników edukacji, w porównaniu z nadleśnictwami spoza LKP. W przeliczeniu na jednego uczestnika edukacji przeciętne nadleśnictwo LKP wydatkowało w 2009 r. kwotę 6,57 zł, natomiast nadleśnictwo spoza LKP – kwotę 5,30 zł (tabela poniżej).

Tabela. Wydatki i frekwencja ogółem oraz wydatek na jednego uczestnika edukacji w 2009 r.

	Wydatki własne (w zł)	Frekwencja ogółem (liczba osób)	Wydatek na jednego uczestnika edukacji (w zł)
Leśne Kompleksy Promocyjne (57 nadleśnictw)	4 179 600,0	635 829	6,57
Nadleśnictwa poza LKP (374 nadleśnictwa)	5 989 100,0	1 129 869	5,30
Lasy Państwowe ogółem (431 nadleśnictw)	10 168 700,0	1 765 698	5,76

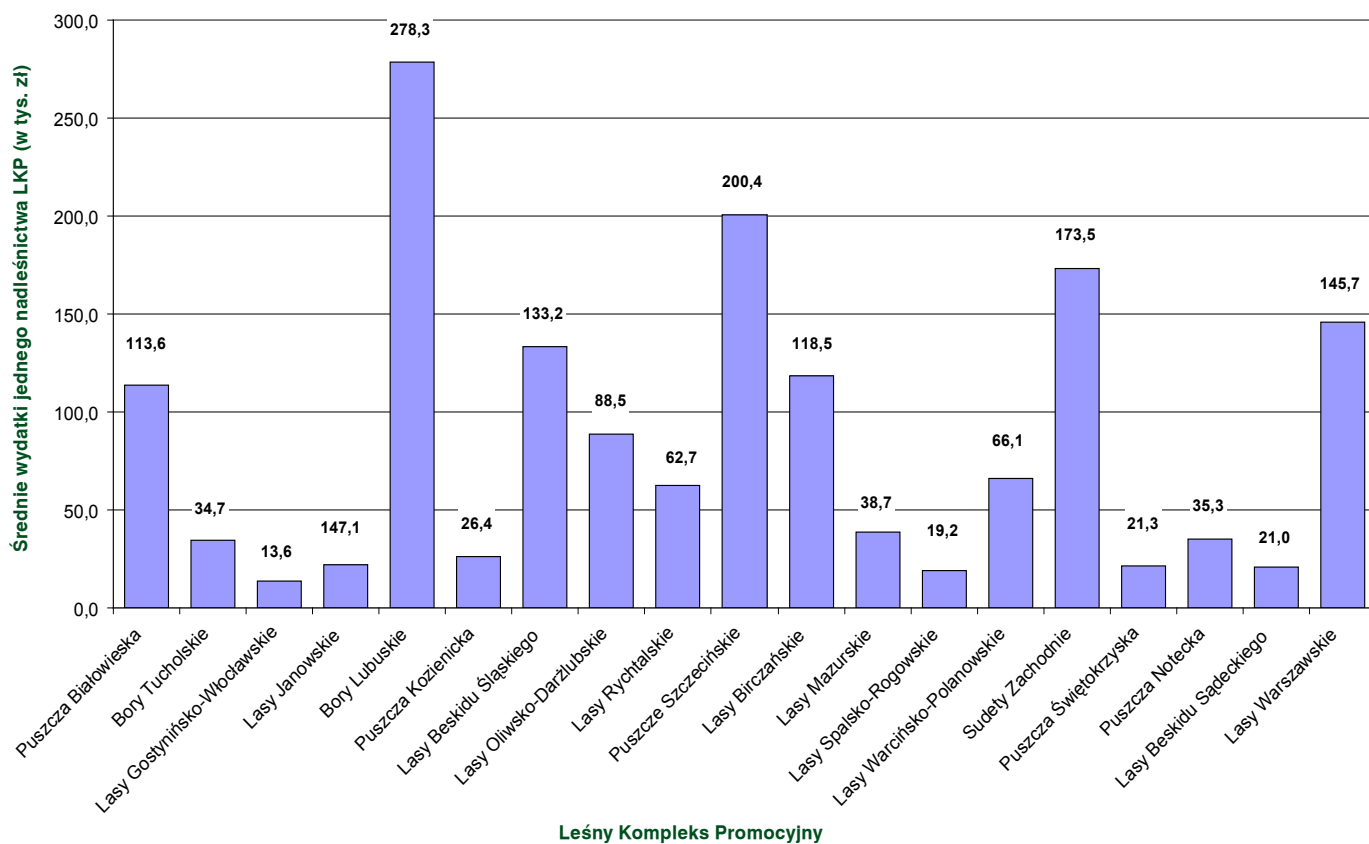
Wykres 14. Wydatki nadleśnictw na edukację leśną społeczeństwa w 2009 roku (według RDLP)

Uwaga: nie uwzględniono środków pozyskanych przez nadleśnictwa ze źródeł zewnętrznych

Wykres 15. Wydatki nadleśnictw Leśnych Kompleksów Promocyjnych na edukację leśną społeczeństwa w 2009 roku (wg LKP)

Uwaga: nie uwzględniono środków pozyskanych przez nadleśnictwa ze źródeł zewnętrznych

V. PODSUMOWANIE

1. Edukacja leśna społeczeństwa jest jednym z ważnych zadań realizowanych przez Lasy Państwowe. Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 2003 r. wprowadziło obowiązek planowania i sprawozdawczości w tym zakresie. Niniejszy Raport (za 2009 r.) jest posumowaniem szóstego roku planowej działalności edukacyjnej Lasów Państwowych.

2. W edukacji leśnej społeczeństwa Lasy Państwowe wykorzystują ponad 5,5 tys. różnorodnych obiektów własnych. Są to ośrodki edukacji (50), izby leśne (239), wiaty edukacyjne (455) i najbardziej popularne – leśne ścieżki dydaktyczne (894). Ponadto, edukacji służy blisko 1,7 tys. obiektów związanych z gospodarką leśną (szkółki leśne, wybrane drzewostany) i 2,2 tys. obiektów niezwiązanych z gospodarką (rezerваты przyrody, ogrody dendrologiczne, obiekty kulturowe). Liczba obiektów wykorzystywanych w edukacji leśnej powiększyła się w ciągu 2009 roku o 5% (259 nowych obiektów).

3. W działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2009 r. zrealizowano wiele różnych form. Leśnicy przeprowadzili 14,3 tys. lekcji terenowych, w których uczestniczyło blisko 564 tys. osób, ponadto 6,7 tys. zajęć w izbach edukacyjnych nadleśnictw dla 216 tys. uczestników edukacji leśnej oraz – na zaproszenie nauczycieli – 4,7 tys. lekcji w szkołach dla blisko 200 tys. uczniów. Uczestniczyli też w spotkaniach edukacyjnych poza szkołami, np. na zebraniach samorządowych lub w domach kultury. Organizowali konkursy leśne, wystawy i akcje edukacyjne. We wszystkich wymienionych formach edukacji leśnej uczestniczyło ponad 1,7 mln osób. W stosunku do poprzedniego 2008 r. frekwencja zmniejszyła się o 17% (352 tys. osób).

4. Działalność edukacyjna Lasów Państwowych opiera się w dużej mierze na współpracy z podmiotami, dla których edukacja jest głównym zadaniem statutowym. Są to szkoły, ośrodki edukacji ekologicznej, parki narodowe i krajobrazowe, muzea, kościoły i media – prasa, radio i telewizja. W 2009 r. nadleśnictwa współpracowały z 8 tys. szkół, podejmując ponad 10 tys. wspólnych przedsięwzięć (konkursów, wycieczek do lasu, akcji edukacyjnych) i jest to poziom aktywności zbliżony do roku poprzedniego. W ostatnich latach wyraźnie rozwija się współpraca na polu edukacji ekologicznej społeczeństwa z jednostkami samorządowymi oraz promocja tej działalności za pośrednictwem mediów.

5. Widoczna obecność Lasów Państwowych w nieformalnej edukacji przyrodniczej społeczeństwa, przy wielu realizowanych równoległe zadaniach gospodar-

czych i ochronnych, jest możliwa dzięki powszechnemu zaangażowaniu pracowników w tę działalność. W 2009 roku 7676 leśników część czasu swojej pracy poświęcało na spotkania edukacyjne, czy to na terenie nadleśnictwa, czy na zaproszenie w szkołach lub innych instytucjach. W stosunku do poprzedniego 2008 r. zaznaczył się niewielki 4-procentowy spadek zaangażowania kadry nadleśnictw w ten rodzaj aktywności na rzecz społeczeństwa. Najliczniejszą grupą edukatorów są leśniczowie i podleśniczowie (4748) oraz specjaliści z biur nadleśnictw (1058). Dominacja leśniczych wynika ze struktury zatrudnienia w LP, jak również z przyjętej zasady obsługi edukacyjnej szkół terytorialnie związanych z danym leśnictwem. Na uwagę zasługuje dobry przykład dużego zaangażowania kierownictwa nadleśnictw (nadleśniczego, zastępcy i inżyniera nadzoru) w działania o charakterze edukacyjnym.

6. Regionalne dyrekcje Lasów Państwowych (RDLP) w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa pełnią funkcję doradczą, koordynującą i – generalnie – wspierającą działalność edukacyjną nadzorowanych nadleśnictw. W każdej RDLP wyznaczony jest koordynator edukacji leśnej, który wykonuje szereg „własnych” zadań edukacyjnych, takich jak: kontakty ze szkołami, przygotowanie (i głoszenie) prelekcji, folderów, publikacji prasowych, programów radiowych i telewizyjnych.

Zadania edukacyjne w skali krajowej podejmuje Centrum Informacyjne Lasów Państwowych. Jest to przede wszystkim działalność wydawnicza (prasa leśna, foldery, informatory, raporty, gry dydaktyczne), audiowizualna (nagrania audio, filmy edukacyjne) i informacyjno-promocyjna (Internet, konferencje, warsztaty, akcje, festyny).

Bezpośrednio w działania edukacyjne na rzecz społeczeństwa zaangażowany jest Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie (28,6 tys. uczestników edukacji) oraz Leśny Bank Genów Kostrzyca (2 tys. uczestników edukacji).

7. Znaczący udział w działalności edukacyjnej Lasów Państwowych ma 57 nadleśnictw wchodzących w skład 19 Leśnych Kompleksów Promocyjnych:

a) nadleśnictwa LKP są (z założenia) bardziej „nasycone” infrastrukturą edukacyjną niż nadleśnictwa poza LKP. Dotyczy to zwłaszcza lokalizacji ośrodków edukacji. Rozmieszczenie izb leśnych, wiat edukacyjnych i ścieżek dydaktycznych jest w Lasach Państwowych niemal równomierne,

b) w przeciętnym nadleśnictwie LKP w 2009 r. frekwencja uczestników edukacji była ponad 3,7-krotnie wyższa niż w pozostałych nadleśnictwach Lasów Państwowych. Przełożyło się to na odpowiednio większą liczbę zrealizowanych form edukacji – zajęć terenowych

i spotkań edukacyjnych poza szkołą (2,7 razy więcej), zajęć w izbie leśnej (5,8 razy więcej), wystaw edukacyjnych (blisko 3 razy więcej),

c) w edukację leśną społeczeństwa w nadleśnictwie LKP angażuje się niemal taka sama liczba pracowników (średnio 19), co w nadleśnictwie poza LKP (średnio 18). Jednak etaty „edukacyjne” w Lasach Państwowych (50-100% czasu pracy w edukacji) występują niemal wyłącznie w Leśnych Kompleksach Promocyjnych i najczęściej są przypisane do ośrodków edukacji leśnej.

8. Wydatki własne Lasów Państwowych na edukację leśną społeczeństwa w 2009 r. wyniosły 10,1 mln zł i daje to kwotę 23,6 tys. zł na jedno nadleśnictwo w całym kraju. Wydatki były niższe o 28,6% w porównaniu z poprzednim 2008 rokiem. Ponadto, w 2009 r. Lasy Państwowe pozyskały na działalność edukacyjną społeczeństwa dodatkowo 2,7 mln złotych ze źródeł zewnętrznych, przede wszystkim z Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W ostatnich latach występuje jednak niekorzystna tendencja spadku udziału środków zewnętrznych w finansowaniu działalności edukacyjnej Lasów Państwowych. W 2006 r. wynosił on – 26,3%, w 2007 r. – 22,3%, a w 2009 r. już tylko 21%.

9. Wydatki własne na działalność edukacyjną przeciętnego nadleśnictwa LKP w 2009 r. wyniosły 73,3 tys. zł i były 3,1 razy wyższe niż w przeciętnym nadleśnictwie poza LKP. O tej różnicy decyduje kilka czynników, m.in. koszty utrzymania infrastruktury (zwłasz-

cza ośrodków) i frekwencja w edukacji. W przeliczeniu na jednego uczestnika edukacji różnica ta nie była już tak duża, bo większa o 24 proc., bowiem koszt edukacji jednej osoby w LKP wynosił 5,30 zł, a w nadleśnictwach poza LKP – 6,57 zł.

10. W 2008 r. Lasy Państwowe kontynuowały działania wspomagające aktywność edukacyjną swoich jednostek organizacyjnych i pracowników:

a) odbyły się kolejne, X Ogólnopolskie warsztaty dla liderów edukacji leśnej na szczeblu krajowym (Ustroń Jaszowiec, 7-9 października 2009 r.), szkolenia w kilku regionalnych dyrekcjach LP dla liderów edukacji nadzorowanych nadleśnictw oraz szkolenia edukacyjne w kilkudziesięciu nadleśnictwach, czyli na szczeblu podstawowym. Z uwagi na brak wykształcenia pedagogicznego i dużą rotację pracowników Lasów Państwowych zajmujących się edukacją leśną społeczeństwa istnieje potrzeba wdrożenia systemu szkoleń metodycznych (jedno szkolenie w roku) obejmujących wybranych pracowników z wszystkich nadleśnictw w kraju,

b) prowadzenie przez Centrum Informacyjne Lasów Państwowych leśnego portalu edukacyjnego „Las Rysia E-rysia” www.erys.pl, na który składają się trzy serwisy: dla dzieci z klas IV-VI szkół podstawowych, dla uczniów gimnazjum oraz dla nauczycieli,

c) wydano kolejny zeszyt z serii „Poradnik edukacji leśnej” (w nakładzie po 3 000 egz.) – numer 30 pt. „Edukacja leśna przedszkolaków”.

Warszawa, wrzesień 2010 roku

TABELE
danych ►

Tabela 1. Obiekty Lasów Państwowych wykorzystywane w edukacji leśnej społeczeństwa na terenie kraju i leśnych kompleksów promocyjnych w 2009 roku

Lp.	Obiekt	Ogółem na terenie LP	Na terenie LKP	Udział % obiektów LKP ³
1.	Ośrodek edukacji leśnej	50	22	44,0
2.	Izba edukacji leśnej	239	50	20,9
3.	Leśna wiatra edukacyjna (=zielona klasa)	455	69	15,2
4.	Leśna ścieżka edukacyjna (=dydaktyczna)	894	154	17,2
5.	Punkt (powierzchnia) edukacji leśnej ¹	razem: 1690 w tym:	razem: 318 w tym:	18,8
	a) szkółka leśna	361	51	14,1
	b) drzewostan (np. nasienny, ochronny)	665	126	18,9
	c) obiekt małej retencji	215	72	33,5
	d) inny	449	69	15,4
6.	Inne obiekty ²	razem: 2241 w tym:	razem: 275 w tym:	12,3
	a) rezerwat przyrody	706	109	15,4
	b) ogród, park dendrologiczny	117	20	17,1
	c) obiekty kultury, tradycji	357	65	18,2
	d) inny	1061	81	7,6

¹Punkt (powierzchnia) edukacji leśnej – to oznakowany obiekt związany z gospodarką leśną, a jednocześnie stale lub okresowo wykorzystywany w edukacji leśnej, np. szkółka leśna, wyluszczenia nasion, drzewostan zachowawczy i nasienny.

²Inne obiekty (wykorzystywane w działalności edukacyjnej nadleśnictwa) – to oznakowane obiekty, które nie są związane bezpośrednio z gospodarką leśną, np. rezerwat przyrody, parki i ogrody dendrologiczne, zagrody dla zwierząt, obiekty kultury, tradycji, pamięci historycznej.

³Udział % obiektów LKP – w ogólnej liczbie obiektów edukacyjnych w Lasach Państwowych. W skład 19 LKP wchodzi łącznie 57 nadleśnictw, czyli 13,2% ogółu (431) nadleśnictw w Lasach Państwowych w 2007 r. Stąd można uznać, że udział danego rodzaju obiektów zbliżony do 13,2% wskazuje na brak znaczących różnic w ich rozmieszczeniu na terenie LP.

Tabela 2. Obiekty Lasów Państwowych wykorzystywane w edukacji leśnej społeczeństwa w 2009 roku (według RDLP)

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Liczba nadleś- nictw	Ośrodek edukacji	Izba eduka- cji leśnej	Leśna wiatra eduka- cyjna	Ścieżka eduka- cyjna	PUNKT edukacji leśnej ¹ , w tym:					INNE obiekty edukacyjne ² , w tym:				
						ogółem	szkółka leśna	drzewo- stan	obiekt małej retencji	inne	ogółem	rezer- wat przyro- dy	ogród, park den- dro- log.	obiek- ty kul- tury inne	
Białystok	31	3	17	36	69	148	26	52	44	26	115	44	8	31	32
Gdańsk	15	2	8	28	34	38	12	8	4	14	107	40	8	12	47
Katowice	38	12	23	45	102	124	35	49	17	23	284	82	32	64	106
Kraków	16	1	7	14	29	92	12	46	9	25	61	29	1	13	18
Krosno	27	3	12	30	71	120	23	75	10	12	177	53	6	63	55
Lublin	25	1	16	19	54	63	20	19	5	19	91	27	3	14	47
Łódź	19	1	13	20	55	65	23	21	10	11	120	31	2	34	53
Olsztyn	33	2	19	41	62	116	31	38	23	24	346	50	4	18	274
Piła	20	4	8	22	34	61	11	23	7	20	78	15	8	14	41
Poznań	25	6	18	38	52	233	24	92	16	101	161	57	5	30	69
Radom	23	1	12	21	47	88	19	49	7	13	102	55	4	9	34
Szczecin	35	1	27	30	54	111	27	24	12	48	163	50	8	12	93
Szczecinek	30	2	13	25	65	161	22	98	17	24	108	32	6	9	61
Toruń	27	2	17	32	38	86	23	13	15	35	81	42	8	8	23
Warszawa	14	4	10	16	27	50	12	11	2	25	71	27	2	14	28
Wrocław	33	4	12	25	61	88	27	32	13	16	89	50	6	9	24
Zielona Góra	20	1	7	13	40	46	14	15	4	13	87	22	6	3	56
Razem	431	50	239	455	894	1690	361	665	215	449	2241	706	117	357	1061

¹ Punkt (powierzchnia) edukacji leśnej - to oznakowany obiekt związany z gospodarką leśną, a jednocześnie stale lub okresowo wykorzystywany w edukacji leśnej, np. szkółka leśna, wyluszczenia nasion, drzewostan zachowawczy i nasieny.

² Inne obiekty (wykorzystywane w działalności edukacyjnej nadleśnictwa) - to oznakowane obiekty, które nie są związane bezpośrednio z gospodarką leśną, np. rezerwat przyrody, parki i ogrody dendrologiczne, zagroda dla zwierząt, obiekty kultury, tradycji, pamięci historycznej.

Tabela 3. Formy edukacji leśnej zrealizowane przez Lasy Państwowe i frekwencja w 2009 roku (ogółem)

Forma edukacji	Ogółem			w tym:				
	Liczba zajęć	Liczba uczestników	Udział % uczestników	Dzieci przedszkolne 3 - 6 lat	Dzieci szkół podstawowych 7-12 lat	Młodzież gimnazjalna 13-15 lat	Młodzież ponadgimnazjalna 16-19 lat	Studenci i dorośli, powyżej 19 lat
Lekcje terenowe i wycieczki z przewodnikiem	14 361	563 521	31,9	86 190	259 013	90 030	42 029	86 259
Lekcje w izbie edukacji leśnej	6 691	215 876	12,2	34 320	100 798	33 489	16 391	30 878
Spotkania z leśnikami w szkołach	4 724	198 691	11,3	41 830	106 551	29 399	9 737	11 174
Spotkania edukacyjne z leśnikami poza szkołą (w Domu Kultury, Muzeum, Urzędzie Gminy itp.)	1 636	68 946	3,9	7 017	21 138	9 462	5 636	25 693
Konkursy leśne (wiedzy, plastyczne, literackie itp.)	1 368	134 354	7,6	13 513	77 163	27 014	9 351	7 313
Akcje, imprezy edukacyjne	2 555	388 248	22,0	28 481	120 241	79 750	40 951	118 825
Wystawy edukacyjne	490	196 062	11,1	22 157	65 504	32 827	33 377	42 197
Razem	X	1 765 698	100,0	233 508	750 408	301 971	157 472	322 339
Udział % grup wiekowych	X	100,0		13,2	42,5	17,1	8,9	18,3
Inne, np. festyny, targi itp. ¹	X	915 200		X	X	X	X	X

¹ Dane szacunkowe

Tabela 4.1. Formy edukacji leśnej zrealizowane przez Lasy Państwowe w 2009 r. – LEKCJE TERENOWE, LEKCJE W IBIE EDUKACYJNEJ, LEKCJE W SZKOLE (część pierwsza tabeli)

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	LEKCJE TERENOWE					LEKCJE W IBIE EDUKACYJNEJ				LEKCJE W SZKOLE			
	Liczba nadleśnictw	Liczba lekcji ogółem	Liczba uczestników ogółem	Liczba lekcji w 1 nadi.	Średnia ¹ frekwencja na 1 lekcji	Liczba ¹ uczestników na 1 nadi.	Liczba lekcji ogółem	Liczba uczestników ogółem	Liczba ¹ uczniów na 1 nadi.	Liczba lekcji ogółem	Liczba uczestników ogółem	Liczba lekcji w 1 nadi.	Liczba ¹ uczniów na 1 nadi.
Białystok	31	1 411	46 012	46	33	1 484	505	14 307	16	354	18 096	11	584
Gdańsk	15	713	35 932	48	50	2 395	223	7 031	15	309	10 166	21	678
Katowice	38	1 588	61 200	42	39	1 611	1 784	57 600	47	591	25 412	16	669
Kraków	16	259	9 640	16	37	603	243	8 003	15	129	6 722	8	420
Krosno	27	626	20 863	23	33	773	272	7 749	10	342	11 139	13	413
Lublin	25	616	22 448	25	36	898	368	10 372	15	234	12 459	9	498
Łódź	19	701	24 425	37	35	1 286	184	9 356	10	273	10 539	14	555
Olsztyn	33	1 197	47 550	36	40	1 441	217	7 817	7	352	12 081	11	366
Piła	20	512	15 791	26	31	790	204	5 866	10	150	7 293	8	365
Poznań	25	1 341	56 820	54	42	2 273	441	14 075	18	378	14 646	15	586
Radom	23	746	47 885	32	64	2 082	237	10 103	10	215	10 299	9	448
Szczecin	35	1 585	62 066	45	39	1 773	909	30 581	26	329	12 217	9	349
Szczecinek	30	313	14 134	10	45	471	179	7 152	6	199	8 254	7	275
Toruń	27	1 134	36 441	42	32	1 350	435	11 558	16	246	11 614	9	430
Warszawa	14	506	18 515	36	37	1 323	217	7 517	16	159	8 348	11	596
Wrocław	33	693	26 055	21	38	790	182	5 392	6	242	10 473	7	317
Zielona Góra	20	420	17 744	21	42	887	91	1 397	5	222	8 933	11	447
Razem	431	14 361	563 521	X	X	X	6 691	215 876	X	4 724	198 691	X	X
Średnia¹	25	845	33 148	33	39	1 307	394	12 699	16	278	11 688	11	461

¹ W zaokrągleniu do jednostki

Tabela 4.2. Formy edukacji leśnej realizowane przez Lasy Państwowe w 2009 r. – SPOTKANIA EDUKACYJNE, KONKURSY LEŚNE (część druga tabeli)

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych		Liczba nadleśnictw	SPOTKANIA EDUKACYJNE POZA SZKOŁĄ						KONKURSY LEŚNE (wiedzy, plastyczne itp.)					
			Liczba spotkań edukacyjnych ogółem	Liczba uczestników ogółem	Liczba ¹ spotkań na 1 nadl.	Średnia ¹ frekwencja na 1 spotkaniu	Liczba ¹ uczestników na 1 nadl.	Liczba konkursów ogółem	Liczba ¹ uczestników konkursów na 1 nadl.	Liczba ¹ konkursów na 1 nadl.	Liczba ¹ uczestników konkursów na 1 nadl.	Liczba ¹ uczestników w 1 konkursie		
Białystok	31	206	9 156	7	44	295	155	14 269	5	460	92			
Gdańsk	15	57	1 616	4	28	108	54	3 773	4	252	70			
Katowice	38	212	8 268	6	39	218	143	12 870	4	339	90			
Kraków	16	37	1 662	2	45	104	52	3 731	3	233	72			
Krosno	27	76	3 433	3	45	127	78	6 985	3	259	90			
Lublin	25	74	2 885	3	39	115	64	5 410	3	216	85			
Łódź	19	67	2 539	4	38	134	60	6 168	3	325	103			
Olsztyn	33	228	7 369	7	32	223	91	16 681	3	505	183			
Piła	20	39	1 952	2	50	98	70	3 261	4	163	47			
Poznań	25	93	3 983	4	43	159	58	11 208	2	448	193			
Radom	23	58	3 310	3	57	144	60	7 356	3	320	123			
Szczecin	35	172	7 662	5	45	219	114	9 736	3	278	85			
Szczecinek	30	33	2 485	1	75	83	109	5 398	4	180	50			
Toruń	27	103	3 774	4	37	140	82	8 829	3	327	108			
Warszawa	14	42	1 701	3	41	122	58	8 032	4	574	138			
Wrocław	33	99	5 560	3	56	168	51	4 655	2	141	91			
Zielona Góra	20	40	1 591	2	40	80	69	5 992	3	300	87			
Razem	431	1 636	68 946	X	X	X	1 368	134 354	X	X	X			
Średnia ¹	25	96	4 056	4	42	160	80	7 903	3	312	98			

¹ W zaokrągleniu do jednostki

Tabela 4.3. Formy edukacji leśnej zrealizowane przez Lasy Państwowe w 2009 r. – AKCJE EDUKACYJNE, WYSTAWY EDUKACYJNE, FESTYNY (część trzecia tabeli)

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Liczba nadleśnictw	AKCJE EDUKACYJNE				WYSTAWY EDUKACYJNE			inne festywny, targi ²
		Liczba akcji ogółem	Liczba uczestników ogółem	Liczba ¹ akcji na 1 nadl.	Liczba ¹ uczniów (frekwencja) w jednej akcji	Liczba wystaw edukacyjnych ogółem	Liczba odwiedzających ogółem	Liczba ¹ odwiedzających 1 wystawę	
Białystok	31	194	42 277	6	218	44	27 342	621	90000
Gdańsk	15	104	38 937	7	374	19	11 795	621	19000
Katowice	38	261	53 766	7	206	39	63 570	1630	358000
Kraków	16	96	10 596	6	110	9	1 470	163	7000
Krosno	27	147	20 158	5	137	11	3 726	339	32000
Lublin	25	87	6 383	3	73	1	300	300	28000
Łódź	19	123	11 615	6	94	26	1 241	48	0
Olsztyn	33	224	29 052	7	130	35	16 735	478	52000
Pila	20	110	9 905	6	90	9	1 420	158	5500
Poznań	25	231	28 291	9	122	120	5 989	50	29400
Radom	23	218	22 318	9	102	23	6 390	278	50000
Szczecin	35	187	36 667	5	196	49	38 629	788	71500
Szczecinek	30	107	21 154	4	198	62	7 802	126	13700
Toruń	27	157	15 371	6	98	16	4 762	298	108000
Warszawa	14	86	7 666	6	89	10	735	74	23600
Wrocław	33	121	24 994	4	207	12	3 610	301	22200
Zielona Góra	20	102	9 098	5	89	5	546	109	5300
Razem	431	2 555	388 248	X	X	490	196 062	X	915 200
Średnia ¹	25	150	22 838	6	152	29	11 533	400	53 835

¹W zaokrągleniu do jednostki²Dane szacunkowe

Tabela 5.1. Współpraca jednostek Lasów Państwowych w edukacji leśnej w 2009 r. – według RDLP (liczba podmiotów / liczba wspólnych przedsięwzięć edukacyjnych)
(część pierwsza tabeli)

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Liczba nadleśnictw	Szkoły i przedszkola	Liczba ¹ szkół na 1 nadl.	Ośrodki Edukacji Ekologicznej	Parki narodowe i krajoobrazowe	Domy kultury, muzea	Organizacje pozarządowe	Kościoły	Podmioty zagraniczne
Białystok	31	585 / 1034	19	23 / 31	22 / 37	33 / 50	95 / 108	39 / 49	17 / 20
Gdańsk	15	305 / 655	20	14 / 30	7 / 12	12 / 18	32 / 26	10 / 8	4 / 4
Katowice	38	1002 / 1427	26	12 / 26	12 / 24	48 / 62	110 / 141	38 / 41	25 / 37
Kraków	16	291 / 180	18	4 / 4	7 / 8	13 / 10	20 / 23	57 / 11	1 / 1
Krosno	27	449 / 665	17	1 / 1	10 / 13	29 / 20	49 / 50	38 / 11	4 / 4
Lublin	25	441 / 607	18	0 / 0	11 / 41	20 / 23	20 / 23	12 / 37	3 / 3
Łódź	19	409 / 501	22	6 / 4	12 / 12	17 / 17	30 / 32	25 / 16	0 / 0
Olsztyn	33	627 / 682	19	13 / 10	7 / 7	33 / 28	65 / 64	52 / 36	4 / 4
Pila	20	318 / 282	16	34 / 5	4 / 2	15 / 13	37 / 38	15 / 10	2 / 2
Poznań	25	580 / 919	23	5 / 19	7 / 10	25 / 31	62 / 60	23 / 27	13 / 11
Radom	23	536 / 739	23	7 / 8	10 / 41	0 / 0	55 / 43	30 / 11	1 / 1
Szczecin	35	504 / 842	14	36 / 12	20 / 20	35 / 73	118 / 101	56 / 32	22 / 20
Szczecinek	30	361 / 450	12	8 / 10	10 / 8	18 / 19	57 / 70	34 / 30	5 / 7
Toruń	27	436 / 262	16	10 / 20	14 / 22	26 / 19	31 / 34	32 / 19	0 / 0
Warszawa	14	414 / 387	30	0 / 0	1 / 1	7 / 7	16 / 15	9 / 9	0 / 0
Wrocław	33	459 / 658	14	13 / 21	16 / 15	19 / 21	54 / 58	25 / 21	8 / 14
Zielona Góra	20	343 / 319	17	1 / 1	3 / 3	14 / 12	25 / 18	22 / 3	3 / 3
Razem	431	8060 / 10609	śr. 19	187 / 202	173 / 276	364 / 423	876 / 904	517 / 371	112 / 131

Tabela 5.2. Współpraca jednostek Lasów Państwowych w edukacji leśnej w 2009 r. – według RDLP (liczba podmiotów / liczba wspólnych przedsięwzięć edukacyjnych) - część druga tabeli.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Liczba nadleśnictw	MEDIA			INNE			
		Prasa	Radio	Telewizja	Samorządy	Harcerstwo	Straż Pożarna	Pozostałe*
Białystok	31	54 / 125	23 / 23	29 / 45	109 / 82	20 / 30	14 / 16	77 / 111
Gdańsk	15	19 / 20	9 / 6	16 / 4	49 / 37	21 / 28	11 / 10	34 / 21
Katowice	38	118 / 193	44 / 121	37 / 69	69 / 83	12 / 27	71 / 42	57 / 91
Kraków	16	27 / 38	10 / 18	10 / 14	43 / 16	23 / 10	16 / 12	12 / 14
Krosno	27	24 / 13	10 / 12	6 / 12	50 / 37	13 / 10	50 / 25	33 / 28
Lublin	25	42 / 59	38 / 132	17 / 23	47 / 36	7 / 5	9 / 9	17 / 17
Łódź	19	37 / 46	10 / 21	11 / 17	48 / 34	23 / 31	38 / 36	44 / 40
Olsztyn	33	69 / 42	22 / 18	18 / 10	84 / 53	32 / 18	52 / 35	35 / 46
Piła	20	23 / 36	2 / 2	6 / 8	26 / 35	9 / 9	7 / 12	31 / 33
Poznań	25	55 / 63	16 / 9	32 / 29	54 / 46	12 / 16	45 / 29	123 / 175
Radom	23	46 / 46	23 / 21	9 / 15	60 / 51	16 / 14	45 / 18	49 / 59
Szczecin	35	61 / 71	17 / 36	18 / 14	84 / 81	41 / 53	48 / 42	82 / 119
Szczecinek	30	21 / 15	15 / 18	9 / 11	71 / 70	22 / 18	32 / 23	25 / 26
Toruń	27	31 / 39	9 / 107	10 / 18	60 / 33	31 / 33	46 / 19	24 / 29
Warszawa	14	21 / 16	8 / 12	5 / 15	36 / 31	7 / 7	18 / 11	42 / 54
Wrocław	33	43 / 39	9 / 4	16 / 16	71 / 43	10 / 11	43 / 17	33 / 61
Zielona Góra	20	19 / 10	9 / 3	11 / 7	47 / 33	9 / 7	27 / 15	34 / 35
Razem	431	710 / 871	274 / 563	260 / 327	1008 / 801	308 / 327	572 / 371	752 / 959

*Pozostałe to m.in.: kola łowieckie, ośrodki terapeutyczne, świetlice środowiskowe, kluby seniora, biura turystyczne, stowarzyszenia kulturalne, biblioteki.

Tabela 6. Pracownicy Lasów Państwowych angażujący się w edukację leśną społeczeństwa w 2009 r. – według RDLP

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Liczba nadleśnictw	Nadleśniczy	Zastępca nadleśniczego	Inżynier nadzoru	Specjalista, referent	Leśniczy, podleśniczy	Strażnik leśny	Stażysta	Razem na terenie RDLP	Średnio na 1 nadleśnictwo ¹
Białystok	31	29	29	28	61	289	26	16	478	15
Gdańsk	15	15	13	20	31	237	22	13	351	23
Katowice	38	29	32	39	85	491	36	32	744	20
Kraków	16	13	9	11	33	131	17	16	230	14
Krosno	27	21	17	23	63	201	20	20	365	14
Lublin	25	23	17	16	76	205	20	15	372	15
Łódź	19	17	15	10	45	202	15	12	316	17
Olsztyn	33	33	32	31	72	499	47	24	738	22
Pila	20	15	13	13	46	124	19	7	237	12
Poznań	25	22	18	25	63	302	37	35	502	20
Radom	23	18	20	23	49	216	21	14	361	16
Szczecin	35	32	29	29	110	375	55	24	654	19
Szczecinek	30	25	22	22	81	213	31	21	415	14
Toruń	27	23	19	30	50	310	32	16	480	18
Warszawa	14	10	12	12	38	183	16	13	284	20
Wrocław	33	27	35	28	112	508	48	13	771	23
Zielona Góra	20	15	15	16	43	262	22	5	378	19
RAZEM (w LP wg stanowisk)	X	367	347	376	1 058	4 748	484	296	7 676	śr. 18
Udział %	X	4,8	4,5	4,9	13,8	61,9	6,3	3,9	100,0	X

¹Średnia w zaokrągleniu do jedności

Tabela 7.1. Obiekty edukacyjne Lasów Państwowych na terenie leśnych kompleksów promocyjnych (LKP) w 2009 roku – według LKP (część pierwsza tabeli)

Leśny Kompleks Promocyjny	Rok utworzenia LKP	Liczba nadleśnictw w LKP	Ośrodek edukacji	Izba edukacji leśnej	Leśna wiata (= zielona klasa)	Leśna ścieżka edukacyjna
Puszcza Białowieża	1994	3	1	1	4	11
Bory Tucholskie		5	2	5	4	5
Lasy Gostyński-Włocławskie		3	0	2	4	7
Lasy Janowskie		1	1	1	3	3
Bory Lubuskie		1	1	0	2	1
Puszcza Kozienicka		3	0	3	5	12
Lasy Beskidu Śląskiego	1996	4	2	7	7	13
Lasy Oliwsko-Darżlubskie		2	2	1	0	6
Lasy Rychtańskie		2	1	2	2	4
Puszcze Szczecińskie		3	1	2	2	8
Lasy Birczańskie	2001	1	1	1	1	5
Lasy Mazurskie	2002	5	2	5	9	16
Lasy Spalsko-Rogowskie		2	0	2	4	12
Lasy Warcińsko-Polanowskie	2004	2	1	2	3	5
Sudety Zachodnie		2	2	2	1	5
Puszcza Świętokrzyska		6	0	3	3	13
Puszcza Notecka		7	0	7	5	13
Lasy Beskidu Sądeckiego	2005	1	1	2	2	7
Lasy Warszawskie		4	4	2	8	8
Razem	X	57	22	50	69	154

Tabela 7.2. Obiekty edukacyjne Lasów Państwowych na terenie leśnych kompleksów promocyjnych (LKP) w 2009 r. – według LKP (część druga tabeli)

PUNKT EDUKACJI LEŚNEJ¹				INNE OBIEKTY EDUKACYJNE2								
Leśny Kompleks Promocyjny	Rok utworze- nia LKP	Liczba nad- leśnictw w LKP	Ogółem	Szkółka leśna	Drzewostan	Obiekt małej retencji	Pozostałe	Ogółem	Rezerwat	Ogród den- drologiczny	Obiekty kultury	Pozostałe
Puszcza Białowieśka	1994	3	34	1	0	29	4	10	4	1	2	3
Bory Tucholskie		5	13	3	0	5	5	17	11	2	2	2
Lasy Gostyński-Włocławskie		3	8	3	4	0	1	9	4	1	0	4
Lasy Janowskie		1	3	2	1	0	0	9	9	3	1	2
Bory Lubuskie		1	7	1	1	1	4	8	2	2	1	3
Puszcza Kozienicka		3	28	3	20	4	1	22	14	1	3	4
Lasy Beskidu Śląskiego	1996	4	18	6	5	0	7	27	12	2	5	8
Lasy Oliwsko-Darżlubskie		2	6	1	0	3	2	1	0	1	0	0
Lasy Rychtańskie		2	5	2	1	1	1	6	3	0	1	2
Puszcze Szczecińskie		3	8	3	3	1	1	12	2	1	1	8
Lasy Birczańskie	2001	1	4	1	1	2	0	6	3	1	2	0
Lasy Mazurskie	2002	5	51	5	29	13	4	42	12	2	20	8
Lasy Spalsko-Rogowskie		2	14	2	5	5	2	14	7	0	4	3
Lasy Warcińsko-Polanowskie	2004	2	23	0	21	0	2	8	2	1	2	3
Sudety Zachodnie		2	5	0	2	3	0	4	3	1	0	0
Puszcza Świętokrzyska		6	8	3	4	0	1	12	7	0	2	3
Puszcza Notecka	2005	7	36	6	12	1	17	25	8	2	6	9
Lasy Beskidu Sudeckiego		1	22	6	9	4	3	15	4	0	7	4
Lasy Warszawskie		4	25	3	8	0	14	28	8	1	4	15
Razem	X	57	318	51	126	72	69	275	109	20	65	81

¹ Punkt (powierzchnia) edukacji leśnej – to oznakowany obiekt związany z gospodarką leśną, a jednocześnie stale lub okresowo wykorzystywany w edukacji leśnej, np. szkoła leśna, wyluszczenia nasion, drzewostan zachowawczy i nasienny.

² Inne obiekty (wykorzystywane w działalności edukacyjnej nadleśnictwa) – to oznakowane obiekty, które nie są związane bezpośrednio z gospodarką leśną, np. rezerwat przyrody, parki i ogrody dendrologiczne, zagroda dla zwierząt, obiekty kultury, tradycji, pamięci historycznej.

Tabela 8.1. Formy edukacji zrealizowane w nadleśnictwach leśnych kompleksów promocyjnych w 2009 r. – LEKCJE TERENOWE, LEKCJE W IZBIE LEŚNEJ, LEKCJE W SZKOLE I SPOTKANIA EDUKACYJNE POZA SZKOŁĄ (część pierwsza tabeli)

Leśny Kompleks Promocyjny	Rok utworzenia LKP	LEKCJE TERENOWE				LEKCJE W IZBIE LEŚNEJ				LEKCJE W SZKOLE			SPOTKANIA EDUKACYJNE POZA SZKOŁĄ			
		Liczba nadleśnictw w LKP	Liczba lekcji	Liczba uczestników	Liczba lekcji na 1 nadl.	Liczba lekcji	Liczba uczestników	Liczba lekcji na 1 nadl.	Liczba lekcji	Liczba uczestników	Liczba lekcji na 1 nadl.	Liczba uczestników	Liczba spotkań	Liczba uczestników	Liczba spotkań na 1 nadl.	
Puszcza Białowieska	1994	3	665	18 180	222	114	1 137	38	70	1 743	23	59	1 220	20		
Bory Tucholskie		5	401	11 646	80	327	7 907	65	57	1 590	11	15	832	3		
Łasy Gostyński-Włocławskie		3	44	1 438	15	68	2 283	23	18	1 132	6	20	556	7		
Łasy Janowskie		1	65	3 189	65	265	6 887	265	5	689	5	0	0	0		
Bory Lubuskie		1	86	5 371	86	55	531	55	29	892	29	4	74	4		
Puszcza Kozienicka	1996	3	247	28 646	82	91	3 829	30	62	2 318	21	15	850	5		
Łasy Beskidu Śląskiego		4	498	19 138	125	709	31 243	177	93	5 989	23	68	3 588	17		
Łasy Oliwsko-Darżlubskie		2	80	2 826	40	139	4 356	70	45	1 938	23	20	679	10		
Łasy Rychtańskie		2	150	6 965	75	71	1 947	36	27	1 532	14	1	250	1		
Puszcze Szczecińskie		3	655	41 543	218	673	24 240	224	37	1 795	12	19	517	6		
Łasy Birczańskie	2001	1	30	1 336	30	43	1 048	43	23	850	23	5	220	5		
Łasy Mazurskie	2002	5	355	10 686	71	149	3 825	30	103	4 103	21	170	4 583	34		
Łasy Spalsko-Rogowskie		2	126	3 438	63	31	3 440	16	34	1 499	17	17	477	9		
Łasy Warcińsko-Polanowskie		2	58	2 576	29	58	2 144	29	47	1 820	24	10	274	5		
Sudety Zachodnie	2004	2	92	3 980	46	62	3 876	31	28	752	14	10	258	5		
Puszcza Świętokrzyska		6	90	3 108	15	34	444	6	64	2 719	11	1	35	0		
Puszcza Notecka		7	285	14 143	41	126	3 370	18	42	1 656	6	41	2 550	6		
Łasy Beskidu Sądeckiego		1	42	1 997	42	40	1 696	40	15	1 001	15	1	45	1		
Łasy Warszawskie	2005	4	178	6 843	45	86	3 234	22	39	2 119	10	2	86	1		
Razem	X	57	4 147	187 049	śr. 73	3 141	107 437	śr. 55	838	36 137	śr. 15	478	17 094	śr. 8		

¹ W zaokrągleniu do jednostki

Tabela 8.2. Formy edukacji zrealizowane w nadleśnictwach leśnych kompleksów promocyjnych w 2009 r. – KONKURSY, AKCJE, WYSTAWY oraz frekwencja OGÓŁEM
(część druga tabeli)

Leśny Kompleks Promocyjny	Rok utworzenia LKP	KONKURSY LEŚNE (wiedzy, plastyczne itp.)				AKCJE EDUKACYJNE			WYSTAWY EDUKACYJNE			Frekwencja ¹ na 1 nadleś- nictwo LKP
		Liczba konkur- sów	Liczba uczestników	Liczba ¹ uczestn. w 1 konkursie	Liczba akcji	Liczba uczestników	Liczba ¹ uczestn. w 1 akcji	Liczba wystaw	Liczba zwiedzają- cych	Liczba ¹ zwie- dzających 1 wystawę	Frekwencja ² OGÓŁEM	
Puszcza Białowieska	3	11	1 020	93	6	2 330	388	0	0	0	25 630	8 543
Bory Tucholskie	5	9	2 220	247	12	3 786	316	2	644	322	28 625	5 725
Lasy Gostyńskińsko-Włocławskie	3	13	5 381	414	30	2 954	98	1	570	570	14 314	4 771
Lasy Janowskie	1994	2	141	71	3	521	174	0	0	0	11 427	11 427
Bory Lubuskie	1	6	1 247	208	14	1 415	101	2	180	90	9 710	9 710
Puszcza Kozienicka	3	22	2 931	133	64	8 155	127	14	6 050	432	52 779	17 593
Lasy Beskidu Śląskiego	4	28	3 977	142	56	40 810	729	20	47 652	2383	152 397	38 099
Lasy Oliwsko-Darżlubskie	2	9	119	13	22	25 372	1153	7	5 500	786	40 790	20 395
Lasy Rychtańskie	2	4	193	48	5	608	122	0	0	0	11 495	5 748
Puszcze Szczecińskie	3	16	1 749	109	16	13 100	819	12	27 300	2275	110 244	36 748
Lasy Birczańskie	2001	6	2 250	375	10	1 500	150	2	670	335	7 874	7 874
Lasy Mazurskie	5	45	5 825	129	52	4 007	77	23	7 698	335	40 727	8 145
Lasy Spalsko-Rogowskie	2	22	414	19	31	2 297	74	2	240	120	11 805	5 903
Lasy Warcińsko-Polanowskie	2	13	1 225	94	27	4 292	159	45	4 340	96	16 671	8 336
Sudety Zachodnie	2	0	0	0	7	7 200	1029	5	15 000	3000	31 066	15 533
Puszcza Świętokrzyska	6	26	2 680	103	37	5 616	152	3	240	80	14 842	2 474
Puszcza Notecka	7	17	1 042	61	27	3 737	138	4	988	247	27 486	3 927
Lasy Beskidu Sądeckiego	1	7	427	61	10	4 645	465	0	0	0	9 811	9 811
Lasy Warszawskie	4	10	3 059	306	19	2 620	138	3	175	58	18 136	4 534
Razem	X	266	35 900	śr. 135	448	134 965	śr. 301	145	117 247	śr. 809	635 829	śr. 1155

¹ W zaokrągleniu do jednostki

² Dotyczy wszystkich form edukacji z tabel 11.1 i 11.2.

Tabela 9. Współpraca ze szkołami w edukacji leśnej i pracownicy angażujący się w działalność edukacyjną w nadleśnictwach LKP w 2009 r. – według LKP

WSPÓŁPRACA ZE SZKOŁAMI					PRACOWNICY ANGAŻUJĄCY SIĘ W DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNĄ									
Leśny Kompleks Promocyjny	Rok utworzenia LKP	Liczba nadleśnictw w LKP	Liczba szkół	Liczba wspólnych przedsięwzięć	Liczba ¹ szkół na 1 nadl. LKP	Nadleśniczy	Zastępca nadleśniczego	Inżynier nadzoru	Specjalista, referent	Leśniczy, podleśniczy	Strażnik leśny	Stażysta	RAZEM w LKP	Średnio ¹ w 1 nadleśnictwie LKP
Puszcza Białowiecka	1994	3	30	65	10	3	3	3	7	25	3	1	45	15
Bory Tucholskie		5	72	22	14	3	3	3	6	32	7	2	56	11
Lasy Gostyński-Włocławskie		3	40	35	13	3	1	3	7	30	0	1	45	15
Lasy Janowskie		1	10	10	10	1	1	0	6	8	0	1	17	17
Bory Lubuskie		1	22	53	22	1	1	2	2	17	0	0	23	23
Puszcza Kozienicka	1996	3	100	146	33	3	3	4	10	36	7	4	67	22
Lasy Beskidu Śląskiego		4	170	203	43	4	5	4	13	50	4	8	88	22
Lasy Oliwsko-Darżlubskie		2	45	93	23	2	2	3	5	33	3	2	50	25
Lasy Rychalskie		2	19	12	10	2	2	3	3	19	2	2	33	17
Puszcze Szczecińskie		3	75	17	25	3	3	3	15	59	5	4	92	31
Lasy Birczańskie	2001	1	5	9	5	1	2	2	3	10	0	1	19	19
Lasy Mazurskie	2002	5	93	312	19	5	5	6	20	84	6	6	132	26
Lasy Spalsko-Rogowskie		2	37	30	19	2	2	2	4	35	4	0	49	25
Lasy Warcińsko-Polanowskie	2004	2	47	90	24	2	2	1	11	21	4	5	46	23
Sudety Zachodnie		2	65	44	33	2	1	2	5	11	4	0	25	13
Puszcza Świętokrzyska		6	152	170	25	4	5	3	13	53	5	6	89	15
Puszcza Notecka		7	133	212	19	7	7	5	23	44	7	7	100	14
Lasy Beskidu Sudeckiego	2005	1	28	16	28	1	1	2	2	18	2	3	29	29
Lasy Warszawskie		4	134	215	34	2	2	3	10	42	4	4	67	17
Razem	X	57	1 277	1 754	śr.22	51	51	54	165	627	67	57	1 072	śr.19
W zaokrągleniu do jednostki					Udział %	4,8	4,8	5,0	15,4	58,5	6,3	5,3	100,0	x

¹ W zaokrągleniu do jednostki

Tabela 10. Wydatki na edukację leśną w Lasach Państwowych w 2009 r. (w tys. zł) – według RDLP.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Liczba nadleśnictw	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI EDUKACYJNEJ						Suma wydatków	Koszty własne na 1 nadl. średnio	Wydatki ogółem na 1 nadl.
		Koszty własne nadleśnictwa	Fundusz leśny	Budżet państwa	Wojewódzki Fundusz OŚiGW	Narodowy Fundusz OŚiGW	Inne			
Białystok	31	919,0	0,0	0,5	56,9	0,0	8,5	984,9	29,6	31,8
Gdańsk	15	404,4	0,0	0,0	13,7	0,0	23,2	441,3	27,0	29,4
Katowice	38	1 246,7	0,0	0,0	64,6	0,0	45,9	1 357,2	32,8	35,7
Kraków	16	133,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	133,5	8,3	8,3
Krosno	27	313,9	0,0	0,0	15,0	53,0	306,0	687,9	11,6	25,5
Lublin	25	260,4	0,0	2,0	52,8	0,0	12,0	327,2	10,4	13,1
Łódź	19	306,7	0,0	0,0	39,3	24,5	0,0	370,5	16,1	19,5
Olsztyn	33	360,4	0,0	0,0	139,7	0,0	0,0	500,1	10,9	15,2
Pila	20	430,4	0,0	0,0	20,0	0,0	31,0	481,4	21,5	24,1
Poznań	25	1 315,5	0,0	0,0	70,8	0,0	208,5	1 594,8	52,6	63,8
Radom	23	386,4	0,0	0,0	34,6	0,0	0,0	421,0	16,8	18,3
Szczecin	35	1 098,8	0,0	0,0	73,7	0,0	80,5	1 253,0	31,4	35,8
Szczecinek	30	523,0	0,0	0,0	56,0	0,0	24,4	603,4	17,4	20,1
Toruń	27	529,1	0,0	0,0	90,4	0,0	3,5	623,0	19,6	23,1
Warszawa	14	740,4	0,0	0,0	255,7	698,6	0,0	1 694,7	52,9	121,1
Wrocław	33	712,8	0,0	0,0	53,3	0,0	0,5	766,6	21,6	23,2
Zielona Góra	20	487,3	10,0	0,0	34,1	83,8	14,1	629,3	24,4	31,5
Razem	431	10 168,7	10,0	2,5	1 070,6	859,9	758,1	12 869,8	śr. 23,6	śr. 29,9
Udział %	X	79,0	0,1	0,0	8,3	6,7	5,9	100,0	X	X

Tabela 11. Wydatki na edukację leśną społeczeństwa w leśnych kompleksach promocyjnych w 2009 r. (w tys. zł) – według LKP

Leśny Kompleks Promocyjny	Rok utworzenia LKP	Liczba nadleśnictw w LKP	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA						Razem wydatki w LKP	Koszty własne na 1 nadl. LKP, średnio	Wydatki ogółem na 1 nadl. LKP, średnio
			Koszty własne	Fundusz leśny	Budżet państwa	WFOŚiGW	NFOŚiGW	Inne			
Puszcza Białowieża		3	340,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	340,7	113,6	113,6
Bory Tucholskie		5	173,6	0,0	0,0	42,0	0,0	3,5	219,1	34,7	43,8
Lasy Gostynińsko-Włocławskie		3	40,9	0,0	0,0	6,0	0,0	0,0	46,9	13,6	15,6
Lasy Janowskie	1994	1	22,0	0,0	0,0	3,0	0,0	0,0	25,0	22,0	25,0
Bory Lubuskie		1	278,3	0,0	0,0	25,0	83,8	0,0	387,1	278,3	387,1
Puszcza Kozienicka		3	79,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	79,1	26,4	26,4
Lasy Beskidu Śląskiego		4	532,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	532,9	133,2	133,2
Lasy Oliwsko-Darżlubskie		2	177,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	178,0	88,5	89,0
Lasy Rychtałskie	1996	2	125,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	125,3	62,7	62,7
Puszcze Szczecińskie		3	601,3	0,0	0,0	64,2	0,0	20,0	685,5	200,4	228,5
Lasy Birczańskie	2001	1	118,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	118,5	118,5	118,5
Lasy Mazurskie	2002	5	193,4	0,0	0,0	29,8	0,0	0,0	223,2	38,7	44,6
Lasy Spalsko-Rogowskie		2	38,4	0,0	0,0	24,5	0,0	0,0	62,9	19,2	31,5
Lasy Warcińsko-Polanowskie		2	132,2	0,0	0,0	36,0	0,0	4,6	172,8	66,1	86,4
Sudety Zachodnie		2	346,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	346,9	173,5	173,5
Puszcza Świętokrzyska	2004	6	127,9	0,0	0,0	14,0	0,0	0,0	141,9	21,3	23,7
Puszcza Notecka		7	247,3	0,0	0,0	0,0	0,0	101,0	348,3	35,3	49,8
Lasy Beskidu Sądeckiego		1	21,0	0,0	0,0	0,0	9,5	0,0	30,5	21,0	30,5
Lasy Warszawskie	2005	4	582,9	0,0	0,0	209,8	698,6	0,0	1 491,3	145,7	372,8
Razem	X	57	4 179,6	0,0	0,0	455,3	791,9	129,1	5 555,9	śr. 73,3	śr. 97,5
Udział % źródeł finansowania edukacji w LKP	X	X	75,2	0,0	0,0	8,2	14,3	2,3	100,0	X	X

Ośrodek Edukacji Muza w Nadleśnictwie Wejherowo. Fot. Marzena Wysocka

Przed Zieloną Szkołą w Nadleśnictwie Woźniowa. Fot. Tadeusz Chrzanowski

Aneks

EDUKACJA LEŚNA SPOŁECZEŃSTWA W LASACH PAŃSTWOWYCH - doskonalenie systemu

Aneks - SPIS TREŚCI

I. STAN OBECNY EDUKACJI LEŚNEJ	41
Cele i treści edukacji leśnej	41
Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 2003 r.	42
Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie	42
Obiekty i preferowane formy edukacji leśnej	42
Zadania poziomów organizacyjnych Lasów Państwowych w edukacji leśnej	43
II. PERSPEKTYWY ROZWOJU EDUKACJI LEŚNEJ	43
Zmiany w programie kształcenia leśników	44
Kwalifikacje i awans zawodowy liderów edukacji leśnej	44
Edukacja w karcie oceny nadleśnictwa	44
W jednym (nowym) zarządzeniu	45
Podsumowanie	45

EDUKACJA LEŚNA SPOŁECZEŃSTWA W LASACH PAŃSTWOWYCH

- doskonalenie systemu

I. STAN OBECNY EDUKACJI LEŚNEJ

Profesor Andrzej Grzywacz w publikacji zatytułowanej „Edukacja leśna społeczeństwa” napisał, że edukacja to proces nauczania i wychowania, czyli świadome oddziaływanie na człowieka w celu kształtowania jego świadomości. Jeżeli celem edukacji jest kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa (dzieci, młodzieży i dorosłych), to możemy mówić o edukacji ekologicznej. Gdy w procesie psychologiczno-pedagogicznym zajmujemy się wybranymi elementami środowiska, jakimi są ekosystemy leśne, to możemy mówić o edukacji leśnej. Edukacja leśna (nazywana również przyrodniczo-leśną) jest składową częścią szeroko rozumianej edukacji ekologicznej.

Lasy w Polsce są naturalnym i powszechnym składnikiem krajobrazu. W ogromnej przewadze (ponad 95 proc.) są to obszary zagospodarowane i użytkowane przez człowieka, a tylko niewielki odsetek podlega konserwatorskim formom ochrony jak parki narodowe, czy rezerваты przyrody. Zasady gospodarki leśnej są tworzone i doskonalone przez ośrodki naukowe i praktyków leśnictwa, od co najmniej dwóch stuleci. Wiedza ta jednak pozostaje w posiadaniu i świadomości niewielkiej grupy społeczeństwa – leśników. Nie byłoby w tym nic niezwykłego, gdyby nie duże i wciąż rosnące zainteresowanie społeczeństwa środowiskiem naturalnym, a może szczególnie – lasami. Lasy w Polsce zajmują niespełna 30 proc. powierzchni kraju, a z tego 78 proc. pozostaje w zarządzie Lasów Państwowych. Publiczna własność lasów ma swoje liczne zalety, a pierwsza to ta, że pozostają one powszechnie dostępne dla społeczeństwa. Rosnąca świadomość i wrażliwość społeczna na sprawy związane z ochroną środowiska, w tym lasów powoduje, że coraz więcej środowisk, grup, stowarzyszeń, a nawet pojedynczych osób chce współdecydować o lasach, które są „nasze”. To dobrze, pod warunkiem, że oprócz autentycznej troski, dobrych chęci i często wielkich emocji – uczestnicy debaty dysponują wiedzą i odpowiedzialnością za wygłaszane opinie.

Jaka jest wiedza o lesie w społeczeństwie polskim? Bardzo mała. W formalnej edukacji szkolnej las pojawia się sporadycznie i niemal wyłącznie jako obiekt przyrodniczy, na który składają się gatunki roślin i zwierząt powiązane zależnościami, i który z pewnością trzeba chronić. Brak całkowicie, choćby podstaw wiedzy o możliwościach i wiekowej praktyce racjonalnego użytkowania zasobów leśnych. Na ogół, niestety brak nawet świadomości, że las jest obiektem przyrodniczym odnawialnym, co przecież jest fundamentem współczesnej gospodarki leśnej w Polsce.

Elementy edukacji leśnej w działalności leśników są tak stare jak leśna profesja. Któż nie lubił słuchać opowieści z boru i to jeszcze w wykonaniu „nadleśnego” z sumiastym wąsem, co w lesie spędził całe swoje życie? W tym opracowaniu pominięto całą bogatą i wielowątkową historię rozwoju edukacji leśnej w Polsce, skupiając się na działaniach Lasów Państwowych w tej dziedzinie w ostatnich piętnastu latach. Powołanie Leśnych Kompleksów Promocyjnych (LKP) w 1994 r. wiązało się z formalnym przypisaniem Służbie Leśnej nowych zadań w zakresie „edukacji ekologicznej społeczeństwa”. W LKP, i wkrótce również w pozostałych nadleśnictwach na terenie całego kraju, powstało wiele obiektów służących edukacji leśnej społeczeństwa, o co zresztą nie jest tak trudno, gdyż najważniejszym i najbardziej atrakcyjnym obiektem tej edukacji jest sam las.

Cele i treści edukacji leśnej

Na temat celów i treści edukacji leśnej można by napisać obszerną książkę, gdyż temat jest niezwykle różnorodny i niemal nieograniczony. Próby nakreślenia ram dla tych tematów można znaleźć m.in. w publikacjach K. Będkowskiego, A. Grzywacza, Ilony i Pawła Mrowińskich. Zaś syntetycznie problem ten ujęto w „Wytocznych do tworzenia Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”, które są załącznikiem do Zarządzenia nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 2003 r. Zarządzenie to określa cele edukacji leśnej następująco: 1) upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o środowisku leśnym oraz o wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarce leśnej, 2) podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie racjonalnego i odpowiedzialnego korzystania z wszystkich funkcji lasu (ekologicznych, produkcyjnych, społecznych), 3) budowanie zaufania społecznego do działalności zawodowej leśników. Zaś cele edukacji leśnej – zapisano dalej w Zarządzeniu nr 57 – należy realizować opierając się na treściach zawartych w tematach: 1) budowa i funkcjonowanie ekosystemów leśnych, 2) znaczenie (funkcje) lasu: ekologiczne, produkcyjne i społeczne, 3) ochrona przyrody, 4) zadania leśników i leśnictwa.

Takie sformułowanie celów i treści edukacji leśnej społeczeństwa ma swoich krytyków, którzy chcieliby je znacząco poszerzyć o tematy ogólnoprzyrodnicze, a nawet zastąpić edukacją ekologiczną. Nie ujmując niczego krytykom, trzeba wyraźnie podkreślić, że Lasy Państwowe podejmując się edukacji leśnej społeczeństwa nie mogą i nie chcą wyręczać resortu oświaty, ani nawet nie zamierzają konkurować z innymi podmiotami działającymi na polu edukacji ekologicznej społeczeństwa, jak na przykład parkami narodowymi i krajobrazowymi, organizacjami ekologicznymi, czy stowarzyszeniami.

Lasy Państwowe dysponując dobrze wykształconą kadrą i zarządzając ogromnym, przyrodniczo bezcennym majątkiem publicznym – polskimi lasami, obok wypełniania podstawowych i obligatoryjnych zadań gospodarczo-ochronnych, starają się wypełnić lukę w systemie edukacji ekologicznej i przyrodniczej społeczeństwa dotyczącą właśnie lasów i leśnictwa. Nie bez znaczenia są realia funkcjonowania Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, które jest organizmem gospodarczym samofinansującym się z ograniczonymi możliwościami angażowania własnej, stosunków szczupłej ilościowo kadry oraz własnych, wypracowanych środków finansowych w działania edukacyjne. W tych okolicznościach zrozumiałe staje się, że treści edukacji leśnej nie mogą być nadmiernie rozbudowane.

Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 2003 r.

W ciągu kilku lat następujących po utworzeniu LKP w 1994 r. wystąpił żywiołowy rozwój działalności edukacyjnej w Lasach Państwowych. Powstały pierwsze ośrodki edukacji, izby leśne a przede wszystkim dziesiątki, a później setki leśnych ścieżek dydaktycznych. Ta nowa sfera aktywności zawodowej leśników trafiła w potrzeby społeczne i spotkała się z ogólnie życzliwym przyjęciem przede wszystkim środowiska nauczycieli oraz głównych odbiorców edukacji leśnej – uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych. Dyrektor Generalny LP powołał w 2002 r. Zespół zadaniowy (Zarządzenie nr 42 z 2002 r.) ds. wspomagania merytorycznego działalności w zakresie edukacji leśnej w Lasach Państwowych, którego zadaniem było m.in. zebranie informacji na temat funkcjonowania edukacji leśnej w LP, przedstawienie oceny dotychczasowej działalności w tym zakresie, opracowanie propozycji kierunków rozwoju edukacji leśnej, ujednolicenie tej działalności, opracowanie projektu szkoleń dla pracowników LP i koncepcji „Poradnika Edukacji Leśnej”. Jednym z pierwszych efektów pracy siedmioosobowego Zespołu było przygotowanie projektu zarządzenia, które uporządkowało działalność edukacyjną w Lasach Państwowych. Wspomniane już wcześniej Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 9 maja 2003 r. w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa wprowadzało do stosowania: 1) opracowanie strategiczne pt. „Kierunki rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych”, 2) opracowanie wykonawcze pt. „Wytyczne do tworzenia programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie”, 3) wytyczne odnośnie zatrudnienia specjalistów ds. edukacji leśnej w LKP, przypisania zadań edukacyjnych pracownikom we wszystkich nadleśnictwach w kraju oraz wyznaczenie koordynatorów zadań edukacyjnych na szczeblu regionalnych dyrekcji LP.

Seria szkoleń pracowników LP na szczeblu krajowym i regionalnym pozwoliła m.in. na wdrożenie dokumentu *Program edukacji leśnej w nadleśnictwie* we wszystkich nadleśnictwach w kraju, począwszy od 1 stycznia 2004 roku.

Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie

Wspomniane zarządzenie nr 57 z 2003 r. wprowadziło do praktyki zawodowej nadleśnictw dokument zatytułowany *Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie*. Program ma uniwersalny charakter. Wszystkie nadleśnictwa w kraju niezależnie od lokalizacji, specyfiki, przynależności do LKP, sąsiedztwa z parkiem narodowym, dużym miastem itp., niezależnie od stopnia zaangażowania w działalność edukacyjną taki Program opracowują według jednolitego, ramowego spisu treści. Przyjęta konstrukcja Programu pozwala na zachowanie pełnej różnorodności działań edukacyjnych, którymi wiele nadleśnictw w kraju może się poszczycić. Jednocześnie daje on możliwość gromadzenia i upowszechniania dobrych doświadczeń, pomysłów i projektów edukacyjnych.

Program edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie zawiera następujące rozdziały: 1) Podstawy prawne Programu, 1A) Podsumowanie działalności edukacyjnej nadleśnictwa za okres miniony, 2) Ustalenia z posiedzenia Komisji Programu, 3) Charakterystyka naturalnych walorów edukacyjnych nadleśnictwa, 4) Obiekty edukacji leśnej nadleśnictwa, 5) Obiekty edukacji przyrodniczej innych podmiotów, znajdujące się na terenie nadleśnictwa, 6) Partnerzy w edukacji leśnej społeczeństwa, 7) Wydawnictwa edukacyjne o nadleśnictwie, 8) Plany roczne działalności edukacyjnej, 9) Sprawozdania roczne z działalności edukacyjnej, 10) Podsumowanie działalności edukacyjnej nadleśnictwa za minione 10-lecie.

Obiekty i preferowane formy edukacji leśnej

Według ostatniego Raportu z działalności edukacyjnej (pełne dane w pierwszej części publikacji) Lasy Państwowe w edukacji leśnej społeczeństwa wykorzystywały w 2009 r. ponad 5,5 tys. różnorodnych obiektów, w tym ośrodków edukacji, izb leśnych, wiat edukacyjnych, ścieżek dydaktycznych, naturalnych obiektów przyrodniczych.

Obiektem najchętniej odwiedzanym przez odbiorców edukacji leśnej są ścieżki edukacyjne, zwane też dydaktycznymi lub poznawczymi. Są to trasy o długości przeważnie 2-4 km, wiodące przez tereny leśne, z kilkoma czasem kilkunastoma przystankami tematycznymi, o bardzo różnorodnym zagospodarowaniu. Ścieżki edukacyjne w Lasach Państwowych tworzone są na większą skalę od 1994 r., kiedy to powołano pierwsze Leśne Kompleksy Promocyjne. Obecnie, praktycznie wszystkie nadleśnictwa LP mają wyznaczoną jedną, niekiedy więcej tras dydaktycznych. Na koniec 2009 r. funkcjonowało ogółem 894 ścieżek edukacyjnych na terenie 431 nadleśnictw.

Edukacja leśna społeczeństwa przybiera różne formy. Tą najbardziej preferowaną są zajęcia terenowe, które zazwyczaj odbywają się na trasie leśnej ścieżki dydaktycznej. To forma wymagająca od prowadzącego zarówno wiedzy merytorycznej, o co z natury łatwiej, gdyż leśnicy zazwyczaj mają szeroką wiedzę o swoim lesie, jak i metodycznej – z czym bywa różnie, gdyż leśnicy rzadko posiadają przygotowanie pedagogiczne. Częściej dysponują wiedzą

i umiejętnościami nabytymi podczas szkoleń, warsztatów czy wskazówkami wyczytanymi z poradników.

Inną formą edukacji leśnej są zajęcia prowadzone w izbach leśnych funkcjonujących przy niektórych nadleśnictwach, bądź lekcje prowadzone przez leśnika w pobliskiej szkole, do której jest zapraszany przez nauczyciela. Kolejne formy edukacji leśnej to różnego rodzaju akcje i konkursy edukacyjne. Łączą one zwykle aspekty poznawcze z wychowawczymi, jak na przykład Dzień Ziemi, Święto Lasu, Sprzątanie Świata, konkursy „I ty posadź swoje drzewko” i „Czysty las”, czy zimowe dokarmianie zwierząt. W różnych formach edukacji leśnej społeczeństwa prowadzonej przez Lasy Państwowe uczestniczy każdego roku około 1,5-2,0 mln osób.

Zadania poziomów organizacyjnych Lasów Państwowych w edukacji leśnej

Nadleśnictwo

Działalność edukacyjna Lasów Państwowych odbywa się przede wszystkim na podstawowym szczeblu organizacyjnym, czyli na terenie nadleśnictwa. Do zadań nadleśnictwa należy:

- opracowanie ramowego *Programu edukacji leśnej* na okresy 10-letnie oraz szczegółowych planów i sprawozdań rocznych,
- prowadzenie zajęć terenowych dla różnych grup społeczeństwa, na leśnych powierzchniach i ścieżkach dydaktycznych, w zagospodarowanych na potrzeby edukacji obiektach nadleśnictwa oraz (rzadziej) w szkołach i innych instytucjach na zaproszenie gospodarzy,
- współpraca z innymi podmiotami działającym na polu edukacji przyrodniczej,
- szkolenie i podnoszenie kwalifikacji własnych pracowników w zakresie wiedzy i umiejętności pedagogicznych.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych

Na szczeblu regionalnym zadania z zakresu edukacji leśnej społeczeństwa przypisane są – obok innych jeszcze obowiązków – pracownikowi biura regionalnej dyrekcji LP, który pełni funkcję koordynatora w stosunku do nadzorowanych nadleśnictw. W największym skrócie zadania te można zebrać w kilku punktach i są to:

- koordynacja działalności edukacyjnej (w tym wytyczanie kierunków i priorytetów) w skali regionalnej dyrekcji LP,
- nadzór przygotowań i tworzenia „*Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie*”, m.in. poprzez udział w posiedzeniach Komisji *Programu* i merytoryczną ocenę dokumentu przed zatwierdzeniem do realizacji przez dyrektora regionalnej dyrekcji LP,
- nadzór realizacji *Programów* w podległych nadleśnictwach i sprawozdanie roczne z działalności edukacyjnej regionalnej dyrekcji LP. Prezentacja dokonań edukacyjnych nadleśnictw na naradzie nadleśniczych, podsumowującej miniony rok działalności regionalnej dyrekcji LP,
- organizacja i prowadzenie szkoleń regionalnych dla liderów edukacji z nadzorowanych nadleśnictw oraz inspirowanie szkoleń z zakresu edukacji na szczeblu nadleśnictwa,

- doradztwo (działania kontrolne) w nadzorowanych nadleśnictwach w zakresie działalności edukacyjnej danej jednostki,
- współpraca z podmiotami działającymi na polu edukacji ekologicznej i przyrodniczej na szczeblu regionalnym, w tym szczególnie z mediami – prasą, radiem, telewizją i ośrodkami doskonalenia nauczycieli,
- własna działalność edukacyjna, w tym: odczyty, referaty, konkursy, akcje edukacyjne. W tych działaniach często uczestniczą też inni pracownicy regionalnej dyrekcji LP,
- bieżąca działalność informacyjna w zakresie edukacji przyrodniczo-leśnej biura i nadleśnictw regionalnej dyrekcji LP, szczególnie na stronach internetowych LP i w innych mediach.

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

Ze względu na specyfikę struktury organizacyjnej LP zadania z zakresu edukacji na szczeblu krajowym rozkładają się na Dyrekcję Generalną LP (Wydział Ochrony Lasu) i Centrum Informacyjne LP. Pośród tych zadań można wymienić następujące:

- koordynacja i wytyczne działań edukacyjnych LP w skali kraju, w tym uregulowania prawne w formie zarządzeń Dyrektora Generalnego LP, akcje edukacyjne LP o zasięgu krajowym,
- przygotowywanie i składanie wniosków o dofinansowanie działalności edukacyjnej Lasów Państwowych ze środków zewnętrznych, np. NFOŚiGW, budżetu państwa, środków UE,
- przygotowanie i wydawanie corocznego *Raportu z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych* oraz publikacji o charakterze poradników edukacji dla leśników i wydawnictw edukacyjnych kierowanych do społeczeństwa,
- inicjowanie i prowadzenie szkoleń-warsztatów krajowych dla liderów i koordynatorów edukacji leśnej w LP,
- współpraca z różnymi podmiotami (w tym MEN, MŚ, media centralne, duże organizacje pozarządowe, podmioty zagraniczne) na polu edukacji ekologicznej,
- bieżąca działalność informacyjna w zakresie edukacji leśnej społeczeństwa prowadzonej przez LP na własnej stronie internetowej i w innych mediach.

II. PERSPEKTYWY ROZWOJU EDUKACJI LEŚNEJ

Pierwszym dokumentem, który wskazał na potrzebę i wszechstronne możliwości rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych w dłuższej perspektywie czasowej jest opracowanie Barbary Czołnik pt. „*Kierunki rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych*”. Dokument ten na pewnym stopniu ogólności odpowiada na pytanie – jaka może być działalność edukacyjna Lasów Państwowych.

Kierunki rozwoju, czy inaczej mówiąc – strategia edukacji leśnej w Lasach Państwowych jest dokumentem wyjściowym wyznaczającym ogólne cele i zadania w zakresie edukacji zmierzające do rozwoju świadomości społecznej na temat lasów i zrównoważonej gospodarki leśnej w naszym kraju. Zapisy przyjętej w 2003 r. (Zarządzenie nr 57 z 2003 r.) strategii stanowią dobrą podstawę do współpracy jednostek LP z innymi podmiotami w szeroko rozumianej edukacji ekologicznej (w tym leśnej, przyrodniczej) na szczeblu lokalnym, krajowymi

międzynarodowym. Strategia jest też dokumentem pomocnym przy tworzeniu programów edukacyjnych w Lasach Państwowych. W strategii wyróżniono dziewięć potencjalnych obszarów działania, przypisano im cele oraz zadania pozwalające je osiągnąć. Ze względu na brak miejsca przytoczono tylko tytuły obszarów: 1) gromadzenie i przekazywanie informacji, 2) informowanie i wychowywanie społeczeństwa, 3) kształcenie kadry leśnej w zakresie edukacji i komunikacji społecznej, 4) kształcenie techniczno-zawodowe, 5) program, projekty edukacyjne i dydaktyczne, 6) ocena programu i projektów edukacyjnych, 7) baza edukacyjna, 8) współpraca lokalna, regionalna, krajowa i międzynarodowa, 9) badania i eksperymenty.

Zmiany w programie kształcenia leśników

Ważnym, czy nawet fundamentalnym elementem systemowego podejścia do edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych powinny być kwalifikacje pedagogiczne leśników-edukatorów. Wiadomo, że generalnie leśnicy takowych nie posiadają, z wyjątkiem tych niewielu, którzy w trakcie studiów dodatkowo zaliczyli pedagogikę i jeszcze mniej licznych, którzy w swojej dotychczasowej karierze zawodowej zdążyli być nauczycielami. Pewnym wyjątkiem są nadleśnictwa, na terenie których odbywają się praktyki zawodowe dla uczniów średnich szkół leśnych. Kadra tych nadleśnictw najczęściej odbyła kursy pedagogiczne, jednak niewątpliwie z nastawieniem na odbiorców jednej grupy wiekowej (uczniów szkoły średniej), która do tego posiada dość zaawansowaną wiedzę o lesie i leśnictwie.

Doraźnym sposobem na podniesienie kompetencji leśników zajmujących się edukacją w Lasach Państwowych są organizowane od kilku lat na szczeblu krajowym coroczne warsztaty dla liderów edukacji, w których uczestniczy około setki osób, głównie z LKP. Tymczasem, przyjęty w LP powszechny model edukacji społeczeństwa spowodował, że kilka tysięcy pracowników angażuje się w różnorodne akcje edukacyjne. Warto zauważyć, że z racji struktury zatrudnienia w LP aktywność ta dotyczy całej armii ludzi zatrudnionych na stanowisku leśniczego i podleśniczego. Ludzie ci w trakcie nauki, czy to w technikum leśnym, czy na Wydziale Leśnym najczęściej nie otrzymują żadnej wiedzy z zakresu pedagogiki, dydaktyki, psychologii i nauk pokrewnych przydatnych w kontaktach społecznych. Potrzebna jest nowelizacja programów kształcenia na szczeblu średnim i wyższym.

Zanim dojdzie do przygotowania i wdrożenia nowych programów formalnego kształcenia leśników w polskich szkołach zawodowych i zanim pojawiają się pierwsi absolwenci leśnictwa z uprawnieniami pedagogicznymi, konieczne jest upowszechnienie kursów pedagogicznych dla pracowników nadleśnictw. Przy współpracy z Ośrodkami Doradztwa Nauczycieli nie jest to wcale taki wielki problem i praktycznie w krótkim czasie (kilku lat) możliwy do zrealizowania. Kursy pedagogiczne winny obejmować przynajmniej takie zagadnienia jak podstawy pedagogiki i psychologii, metodyka nauczania, umiejętność prowadzenia zajęć z różnymi grupami wiekowymi (w terenie i w klasie), pisanie prostych konspek-

tów i scenariuszy zajęć, przygotowanie i wykorzystanie kart pracy. Taka wiedza i umiejętności przyda się nie tylko w działalności edukacyjnej, ale również we wszystkich innych formach komunikacji ze społeczeństwem, a nawet w relacjach wewnątrz firmy.

Kwalifikacje i awans zawodowy liderów edukacji leśnej

Chociaż działalność edukacyjna już na dobre zagłębiła się w nadleśnictwach, to jeszcze brakuje kilku elementów ważnych dla sprawnego funkcjonowania tej wciąż świeżej aktywności zawodowej leśników. Poza takimi, o których już wspomniano wyżej, jak nabywanie uprawnień pedagogicznych przez przynajmniej część pracowników nadleśnictwa, potrzebne jest określenie ścieżki awansu zawodowego dla leśników, którzy odnajdą się w Lasach Państwowych jako wytrawni edukatorzy. Pierwsze propozycje odnoszą się do pracowników zatrudnionych w ośrodkach edukacji na terenie LKP. Mowa jest tu o około 20 osobach w skali całych Lasów Państwowych. Dla nich winna być otwarta kariera zaczynająca się od stażysty, przez podleśniczego do stanowiska leśniczego ds. edukacji leśnej, w czasie nie dłuższym niż w przypadku pracownika, który zamierza zostać leśniczym w typowym leśnictwie gospodarczym. Wymagania i kwalifikacje, poza standardowymi jak dla Służby Leśnej, winny być ukierunkowane na doksztalcenie i uprawnienia pedagogiczne oraz udokumentowane osiągnięcia na polu edukacji (opracowane i wdrożone projekty, publikacje, certyfikaty), a ponadto – co dzisiaj już tak nie dziwi – znajomość języka obcego.

Zespół zadaniowy ds. merytorycznego wspomagania edukacji leśnej w LP przygotował propozycję stanowisk zajmujących się edukacją leśną społeczeństwa, utworzonych na bazie istniejącej kadry. W ośrodkach edukacji leśnej są to: **1) podleśniczy ds. edukacji leśnej** - minimalne wymagania: wyższe wykształcenie leśne, odbyty roczny staż w nadleśnictwie, zdany egzamin służby leśnej, znajomość języka obcego. **2) leśniczy ds. edukacji leśnej** - minimalne wymagania: jak dla podleśniczego, cztery lata stażu pracy w LP, udział w kursie pedagogicznym, a wskazane ukończenie studium pedagogicznego, udokumentowane osiągnięcia zawodowe (zrealizowane i wdrożone projekty edukacyjne, uzyskane, certyfikaty, wyróżnienia i dyplomy, publikacje edukacyjne i popularyzatorskie). Na tym stanowisku może być pełniona równolegle funkcja kierownika ośrodka edukacyjnego. A w każdym nadleśnictwie: **specjalista ds. edukacji leśnej lub ds. (...) i edukacji leśnej** – minimalne wymagania: wyższe wykształcenie leśne, odbyty roczny staż w nadleśnictwie, udokumentowany udział w szkoleniu, kursie lub studium pedagogicznym.

Edukacja w karcie oceny nadleśnictwa

Dla kierownika takiej jednostki jak nadleśnictwo, czy regionalna dyrekcja LP ważne są najpierw te sfery działalności, które podlegają okresowej ocenie. Warto pilnować spraw, które mają zasadnicze znaczenie dla oceny pracy kierownika i podległej mu załogi. Czy edukacja leśna społeczeństwa prowadzona przez pracowników

nadleśnictwa ma dzisiaj znaczenie dla oceny całości kształtu jego funkcjonowania? Podjęta w ostatnim czasie przez kierownictwo Lasów Państwowych inicjatywa wskazuje na pozytywny kierunek zmian. Na przełomie 2008/09 była testowana w wybranych sześciu nadleśnictwach w kraju nowa metodyka kontroli pełnej nadleśnictwa. Po raz pierwszy pojawił się w niej odrębny dział pt. Edukacja leśna społeczeństwa. W ramach tego działu oceniane były następujące zagadnienia: 1) Regulacja wewnętrzna nadleśnictwa definiująca organizację edukacji leśnej społeczeństwa, 2) *Program edukacji leśnej społeczeństwa* opracowany zgodnie z wytycznymi Zarządzenia DGLP, 3) Plany roczne opracowane w oparciu o *Program edukacji leśnej*, 4) Współpraca nadleśnictwa w edukacji leśnej, 5) Dokumentacja działalności edukacyjnej nadleśnictwa, 6) i 7) Ocena obiektów własnych nadleśnictwa służących edukacji (ich liczba i jakość) i 8) Wnioski o dofinansowanie ze środków zewnętrznych.

Po kolejnej weryfikacji tematów i metodyki kontroli pełnej nadleśnictwa – na przełomie lat 2009/2010 – zrezygnowano jednak z działu oceniającego działalność edukacyjną nadleśnictwa (!).

W jednym (nowym) Zarządzeniu

Zarządzenie nr 57 DGLP z 2003 r. dobrze spełniło swoją rolę, gdy chodzi o wdrożenie standardów w działalności edukacyjnej jednostek LP. Jednocześnie, praktyka okazała się bogatsza niż można było przewidzieć i dzisiaj stajemy wobec potrzeby przygotowania i wdrożenia nowego dokumentu wykonawczego uwzględniającego wszystkie najważniejsze elementy działalności edukacyjnej Lasów Państwowych. W zarządzeniu tym obok sprawdzonych i zachowujących aktualność takich dokumentów jak: 1) kierunki rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych i 2) wytyczne do tworzenia *Programów edukacji leśnej w nadleśnictwie*, potrzebne są praktyczne rozstrzygnięcia i decyzje dotyczące: 3) kompetencji i zadań w edukacji leśnej trzech poziomów organizacyjnych LP (DGLP, RDLP, nadleśnictwo), 4) powoływania i funkcjonowania ośrodków edukacji leśnej (decyzją Dyrektora Generalnego LP), 5) stanowisk i kwalifikacji pracowników zajmujących się edukacją leśną.

Podsumowanie

Edukacja to proces nauczania i wychowania, czyli świadome oddziaływanie na człowieka w celu kształtowania jego świadomości. Edukacja leśna społeczeństwa w Lasach Państwowych jest obecna od początków istnienia tej organizacji, jednak formę obligatoryjnego zadania dla Służby Leśnej przyjęła wraz z powołaniem Leśnych Kompleksów Promocyjnych w 1994 r. Dobry odbiór społeczny i dynamiczny rozwój działalności edukacyjnej Lasów Państwowych wskazał na potrzebę opracowania i wdrożenia do praktyki standardów porządkujących tę nową formę aktywności zawodowej leśników. Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 2003 r. w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych było pierwszym, wciąż obowiązującym uregulowaniem działalności edukacyjnej. Od 1 stycznia 2004 r. w każdym nadleśnictwie w kraju obowiązuje *Program edukacji leśnej* pozwalający na racjonalne planowanie i obligujący jednostki organizacyjne do sprawozdawczości potrzebnej do bieżącej analizy i oceny tej działalności na wszystkich szczeblach organizacyjnych LP.

Doświadczenia ostatnich lat wskazują na potrzebę przygotowania i wdrożenia do praktyki nowego, zaktualizowanego aktu wykonawczego (Zarządzenia Dyrektora Generalnego LP) uwzględniającego stan obecny i możliwe do przewidzenia kierunki rozwoju działalności edukacyjnej społeczeństwa w Lasach Państwowych. W zarządzeniu tym obok sprawdzonych i zachowujących aktualność takich dokumentów jak: „Kierunki rozwoju edukacji leśnej w Lasach Państwowych” i wytyczne do tworzenia „Programów edukacji leśnej w nadleśnictwie”, potrzebne są praktyczne rozstrzygnięcia i decyzje dotyczące: kompetencji i zadań w edukacji leśnej trzech poziomów organizacyjnych LP (DGLP, RDLP, nadleśnictwo), powoływania i funkcjonowania ośrodków edukacji leśnej (decyzją Dyrektora Generalnego LP) oraz stanowisk i kwalifikacji pracowników zajmujących się edukacją leśną.

Tadeusz Chrzanowski

Literatura uzupełniająca

1. ABC edukacji leśnej (opracowanie zbiorowe pod red. T. Chrzanowskiego). Centrum Informacyjne LP. Warszawa 2007.
2. Będkowski K.: Treść edukacji leśnej, w: *Studia i Materiały CEPL*. R. 1, z. 1. Rogów 1999.
3. Będkowski K.: Czy leśnicy są przygotowani do prowadzenia edukacji przyrodniczej?, w: *Studia i Materiały CEPL*. R. 3, z. 2(5)/2001. Rogów 2001.
4. Chrzanowski T.: Wytyczne do tworzenia Programu edukacji leśnej społeczeństwa w nadleśnictwie. Poradnik edukacji Leśnej. Zeszyt 2. Centrum Informacyjne LP. Warszawa 2003.
5. Chrzanowski T.: Druga strona medalu, w: *Głos Lasu* nr 6 (456)/2008, ss. 5-7.
6. Chrzanowski T.: Cenzurka dla edukacji, w: *Las Polski* nr 1/2009, ss. 18-19.
7. Czołnik B.: Zarys strategii rozwoju edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych. Poradnik Edukacji Leśnej. Zeszyt 6. Centrum Informacyjne LP. Warszawa 2003.
8. Grzywacz A.: Edukacja leśna społeczeństwa. Biblioteczka Leśniczego. Zeszyt 138. Warszawa 2000.
9. Mrowińska I., Mrowiński P.: Cele i treści edukacji leśnej, w: *ABC edukacji leśnej*. Warszawa 2007.
10. Mrowińska I., Mrowiński P.: Treści edukacji leśnej oraz ich realizacja. Poradnik Edukacji Leśnej. Zeszyt 5. CILP Warszawa 2003.
11. Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych w 2009 roku. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych. Warszawa 2010.
12. Zarządzenie nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 9 maja 2003 r. w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych. Biuletyn Informacyjny LP 2003, nr 5 (125).

W edukacyjnej wiacie w Nadleśnictwie Maskulińskie. Fot. Tadeusz Chrzanowski

Na leśnej ścieżce edukacyjnej w Nadleśnictwie Tuchola. Fot. Tadeusz Chrzanowski

ADRESY DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych

ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3, 02-362 Warszawa

tel. 22 58 98 100, fax 22 58 98 171

www.lasy.gov.pl

- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku**
ul. Lipowa 51, 15-424 Białystok
tel. 85 748 18 00, fax 85 652 23 73
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku**
ul. Ks. Rogaczewskiego 9-19, 80-804 Gdańsk
tel. 58 321 22 00, fax 58 302 11 25
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Katowicach**
ul. Św. Huberta 43/45, 40-543 Katowice
tel. 32 251 72 51, fax 32 251 57 39
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krakowie**
al. J. Słowackiego 17a, 31-159 Kraków
tel. 12 633 54 33, fax 12 633 13 51
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie**
ul. Bieszczadzka 2, 38-400 Krosno
tel. 13 436 44 51, fax 13 436 43 01
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Lublinie**
ul. Czechowska 4, 20-950 Lublin
tel. 81 532 70 31, fax 81 532 49 47
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi**
ul. J. Matejki 16, 91-402 Łódź
tel. 42 631 79 00, fax 42 631 79 82
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie**
ul. T. Kościuszki 46/48, 10-959 Olsztyn
tel. 89 521 01 16, fax 89 527 55 88
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Pile**
ul. Kalina 10, 64-920 Piła
tel. 67 212 48 44, fax 67 212 64 78
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Poznaniu**
ul. Gajowa 10, 60-959 Poznań
tel. 61 866 82 41, fax 61 847 28 69
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Radomiu**
ul. 25 Czerwca 68, 26-600 Radom
tel. 48 385 60 00, fax 48 385 60 01
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinie**
ul. J. Słowackiego 2, 70-965 Szczecin
tel. 91 432 87 00, fax 91 422 53 13
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinku**
ul. A. Mickiewicza 2, 78-400 Szczecinek
tel. 94 372 63 00, fax 94 372 63 01
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Toruniu**
ul. A. Mickiewicza 9, 87-100 Toruń
tel. 56 658 43 00, fax 56 658 43 66
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie**
ul. Grochowska 278, 03-841 Warszawa
tel. 22 517 33 00, fax 22 517 33 61
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych we Wrocławiu**
ul. Grunwaldzka 90, 50-357 Wrocław
tel. 71 377 17 00, fax 71 328 24 01
- **Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Zielonej Górze**
ul. Kazimierza Wielkiego 24a, 65-950 Zielona Góra
tel. 68 325 44 51, fax 68 325 36 30

Podział Polski na regionalne dyrekcje
Lasów Państwowych z zaznaczeniem
Leśnych Kompleksów Promocyjnych

ISBN 978-83-88245-97-8